

[vysoká škola]

DEMOKRACIE A BEZPEČNOST V ČESKÉ REPUBLICE

Studenti si osvojí povědomí o důležitých souvislostech bezpečnosti a demokratické politiky v České republice. Pozornost bude věnována politickému a společenskému sektoru jako zdroji bezpečnostních hrozeb, jak to předpokládá tzv. kodaňská škola. Studenti se také seznámí s konceptem tzv. militantní demokracie. Budou též schopni analyzovat bezpečnostní hrozby spojené s demokratickým procesem. Předmět bude reagovat na aktuální bezpečnostní hrozby a připravenost českého politického, resp. bezpečnostního systému je uspokojivě řešit.

1. Demokracie: definice, koncepty a vlny demokratizace
2. Nedemokratické režimy a bezpečnostní rizika
3. Přejchod k demokracii, konsolidace demokracie a její bezpečnostní rizika
4. Český politický systém – ústavní a institucionální rovina
5. Politické strany, str. systém, volební systém a problémy české demokracie
6. Vládnutí v moderních demokraciích
7. Bezpečnostní hrozby a česká politika
9. Politický extremismus a militantní demokracie
10. Militantní demokracie v Česku
11. Česká migrační politika
12. Aktuality

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9
- MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). Militant Democracy and Its Critics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3

- BUZAN, Barry, Jaap DE WILDE, Ole WAEVER. Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4.
/Online:
www.kas.de/documents/268176/7349152/Politisches+System+Tschechiens.pdf/cecdd4e4-f08f-5edb-cd28-468bb4cda001?version=1.0&t=1571395728614/
- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4
- CIVÍN, Jan. Rámcová charakteristika československé tranzice 1989 – 1990. Středoevropské politické studie, Roč. 6, č. 1 (2004). /Online:
<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4031/>
- RINGEN, Stein. Národ ďáblů. Proč si necháváme vládnout. Brno: Muni PRESS, 2017. ISBN 978-80-210-8506-0
- Vinohradská 12. Podcast Českého rozhlasu Plus – cyklus diskusí s Janem Charvátlem (<https://www.mujirozhlas.cz/vinohradska-12>)

Zakončení kurzu – podmínky ke zkoušce

- Aktivní účast při výuce ve formě práce ve dvojicích (50 %)
 - v prezenčním studiu bude práce prezentována na cvičení
 - v kombinovaném studiu bude práce odevzdána ve formě prezentace a následně rozebrána ústně v rámci druhé části zkoušky – [sdílený rozpis prezentací](#)
- Písemný test ověřující orientaci v terminologii, základních konceptech a reáliích (50 %)

[vysoká škola]

DEMOKRACIE: DEFINICE, KONCEPTY A VLNY DEMOKRATIZACE

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 15-36 a 245-252

Co je demokracie?

- Jednoduchá otázka, ale složitá odpověď - různé definice, dobová chápání, výjimky, demokracie s adjektivy
- Dvě odlišné chápání demokracie
 - **Procedurální** – zaměření na organizaci režimu a zabezpečení politické legitimacy a reprezentace zájmů voličů
 - **Substanciální** – zaměření na cíle, o něž má daný režim usilovat

- Josef A. Schumpeter: „demokratická metoda je takové institucionální uspořádání, které umožňuje činit politická rozhodnutí a v němž jednotlivci získávají rozhodovací moc v konkurenčním zápase o hlasy voličů“ – předpokládá něco, čemu se v anglosaském světě říká **svobodné a férové volby (free and fair elections)**
- výsledek voleb dává vládě oprávnění (legimititu) rozhodovat o věci na bázi odevzdaných hlasů, a nikoli diskuse
- to zároveň nevylučuje, že by rozhodnutí neměla předcházet diskuse, ale **někdy je prostě nutné rozhodnout bez dosažení konsenzu a přes odpor některých lidí, jichž dokonce může být v krajním případě i 49,9 % (nebo i většina)**
- kritika míří k tomu, že volbami to v některých případech nemusí skončit – to zejména tehdy, když se vítěz voleb snaží dělat kroky, které mohou vést k destrukci demokracie – např. omezit soutěživost voleb, omezovat svobodu projevu, shromažďování, účelově měnit volební pravidla, prodlužovat volební období nebo rozšiřovat jejich max. počet (viz Lukašenko, Putin, Chávez, Erdogan, ale i Macron)

Základy moderní/liberální demokracie

- Návaznost na procedurální pojetí demokracie
- Robert A. Dahl
 - razí výraz polyarchie, který označuje reálně existující demokracie, které se liší od těch ideálních; polyarchie je „otevřená cesta“, po níž jdeme
 - Demokracie a její kritici – 7 základních institucí polyarchie (moderní/liberální demokracie):
 - 1) Volení úředníci neboli politici
 - 2) Svobodné a férové volby, které se pravidelně opakují a chybí v nich nátlak
 - 3) Všeobecné volební právo
 - 4) Všeobecné právo ucházet se o veřejné úřad
 - 5) Svoboda projevu zajišťující možnost vyjadřovat se k politickým záležitostem včetně kritiky politiků a vlády
 - 6) Přístup k alternativním zdrojům informací – tedy žádný mediální a jiný informační monopol /ani oligopol/
 - 7) Svoboda sdružování – spolky, strany nezávislé na státu a fungující v konkurenčním prostředí
 - První 4 se vztahují k volbám, další 3 pak musejí platit neustále

- Pokračovatelé zdůrazňují zejména právní stát a dělbu moci, někteří ale na základě zkušeností se zranitelností demokracie přidávají další kritéria
- Schmitter a Karlová
 - lidem zvolení představitelé vykonávají své ústavní pravomoci, aniž by je svazoval tlak nevolených aktérů (lobby, státní byrokracie, příliš silný monarcha, církve či jiná náboženská autorita, armáda...) ... odtud např. plyne požadavek na civilní kontrolu armády, která je zvláště aktuální v zemích Lat. Ameriky či v Turecku, nebo odluka církve od státu
 - autonomie dané politické obce (mezinárodněpolitická, bezpečnostní, ekonomická)
- Guillermo O'Donnell
 - nespornost národního teritoria (vnitřní suverenity – viz Ukrajina)
 - volební období nebude ukončeno před koncem ústavou daného termínu na základě arbitrárního aktu (Fujimori v Peru nebo Jelcin v Rusku)
 - trvalost demokracie – pokračování se dá očekávat v budoucnu (viz Výmarské Německo) + neformální pravidla a instituce (klientelismus, korupce, partikularismus, občanská politická kultura...)

Základy moderní/liberální demokracie

- Alan Siaroff – v návaznosti na Dahla rozlišuje pět základních rysů:
 - 1) Svobodná a férová soutěž o politické úřady
 - 2) Odpovědná vláda – založená na transparentním provádění politických rozhodnutí, podléhající odsouhlasení voliči ve volbách, do nichž nevstupují jiní nevolení aktéři
 - 3) Plná a rovnoprávná participace
 - 4) Plná občanská práva
 - 5) Dobře fungující stát umožňující efektivní a férové vládnutí – založené na rule of law, výkonném aparátu po celém území a minimální míře korupce

Demokratický minimalismus

- Navazuje na Schumpetera, kterého prohlubuje, ale ne na Dahla
- Adam Przeworski
 - klíčová je **soutěž** se vstupními předpoklady – všeobecné volební právo, možnost opozice kandidovat a na základě výsledku voleb převzít výkonnou moc – kontra viz zpochybňování volebních výsledků (USA aj.)
 - příliš robustní definice demokracie vede spíše ke znejasnění
 - „demokracie je systém, v němž strany prohrávají volby“ – neboli vláda má alternativu, čemuž se říká vládní alternace (bez alternace není demokracie – viz Výmarské Německo, První republika v Itálii)
- Charles Tilly
 - Nízká kapacita státu – brzda naplnění liberálních svobod, třebaže jsou garantovány ústavou – viz spousta příkladů včetně neschopnosti ČR dovést do konce různá soudní řízení, trestní stíhání aj.

- Považují volby a klasické zastupitelské demokracie za nedostačující
- Preferují maximalizaci participace občanů a expanzi plurality i do sfér, kde se dosud neuplatňovaly
- Promítání ideální představy uspořádání společnosti
 - příkladem je Rousseau, který odmítl zastupitelskou demokracii a princip voleb jako nepřípustné omezení suverenity lidu a místo toho nabízel specifickou variantu přímé demokracie postavenou na obecné vůli, která je pro všechny občany závazná a jsou jí podřízeni, byť by byli principiálně proti – není však jasné, jak tato obecná vůle vlastně vzniká
 - kritici toto pojetí považují za zneužitelné ze strany příznivců nastolení tyranie – jako příklad uvádějí jakobínský teror a bolševický teror

- Demokracie je vývojový fenomén – historický výsledek úsilí o demokratizaci a liberalizace politických institucí národních států
- Demokratizace = směřování k demokracii; dynamický proces s otevřeným koncem – vždy je možný zvrat
- Samuel Huntington – „Třetí vlna. Demokratizace na sklonku dvacátého století“ (1991) – koncept 3 vln demokracie a 2 zpětných vln

- **První vlna demokratizace (1828-1926)**

- americká a francouzská revoluce, rozšiřování volebního práva, vznik demokratických institucí, pravidelné volby, demokratizace tradičních politických systémů a vznik zcela nových demokracií po IWW

- » Austrálie, Argentina, Belgie, Československo, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Itálie, Irsko, Island, Japonsko, Kanada, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, USA, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Uruguay, Velká Británie

- **První zpětná vlna (po r. 1926)**

- hospodářská krize, vzestup komunismu, fašismu a nacismu

- » Argentina, Belgie, Československo, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Japonsko, Kolumbie, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Uruguay

- **Druhá vlna demokratizace (1943-1962)**

- Po IIWW, rovnoprávnost žen, import demokracie do poražených států a vznik nových demokracií v důsledku dekolonizace

- » Argentina, Barma, Belgie, Bolívie, Botswana, Brazílie, Československo, Dánsko, Ekvádor, Fidži, Filipíny, Francie, Gambie, Ghana, Guyana, Indie, Indonésie, Itálie, Izrael, Jamajka, Japonsko, Jižní Korea, Kolumbie, Libanon, Maďarsko, Malajsie, Malta, Nigérie, Pákistán, Peru, Rakousko, Spolková republika Německo, Srí Lanka, Trinidad a Tobago, Turecko, Uruguay, Venezuela

- **Druhá zpětná vlna (od konce 40. let a dále od konce 60. let)**
 - Studená válka, vojenské převraty
 - Argentina, Barma, Bolívie, Brazílie, Československo, Ekvádor, Filipíny, Fidži, Ghana, Guyana, Chile, Indie, Indonésie, Jižní Korea, Libanon, Maďarsko, Nigérie, Pákistán, Peru, Řecko, Turecko
- **Třetí vlna demokratizace (70.-90. léta 20. stol.)**
 - Autoritářské režimy a totalitní režimy se hroutí a/nebo demokratizují, rozpad bipolárního uspořádání; část států zůstala v šedé zóně
 - Afghánistán, Albánie, Argentina, Bělorusko, Bolívie, Brazílie, Bulharsko, Československo, Ekvádor, Estonsko, Filipíny, Gruzie, Guatemala, Haiti, Honduras, Portugalsko, Chile, Chorvatsko, Indie, Irák, Jižní Korea, Kambodža, Keňa, Lesotho, Libanon, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonie, Moldavsko, Mongolsko, Německá demokratická republika, Namibie, Nigérie, Nikaragua, Pákistán, Panama, Polsko, Peru, Rumunsko, Rusko, Řecko, Salvador, Senegal, Slovinsko, Srbsko/Černá Hora, Súdán, Surinam, Španělsko, Tchaj-wan, Turecko, Ukrajina, Uruguay, Východní Timor

- **Třetí zpětná vlna**

- Afghánistán, Albánie, Bělorusko, Bolívie, Ekvádor, Filipíny, Gruzie, Guatemala, Haiti, Honduras, Irák, Kambodža, Keňa, Lesotho, Makedonie, Moldávie, Nigérie, Nikaragua, Pákistán, Rusko, Senegal, Súdán, Turecko

- **Čtvrtá vlna**

- *Různě pojímaná – někdy sem patří demokratizace CEE, demokratizace režimů v Iráku a Afghánistánu, jindy tzv. arabské jaro, velmi nejistý výsledek*

Zrod moderních demokracií v rámci první vlny

- Robert A. Dahl – tři inkorporační mezníky
 - Rozšiřování volebního práva – důležité je, zda předcházela existence zastupitelských parlamentních těles respektovaných ze strany hlavy státu a ostatních exekutivních institucí
 - » ano – UK – pozvolný rozvoj volebního práva
 - » ne – Francie – přerušovaná tradice a skokové zavádění – velké potíže, Německo – po sjednocení podobný vývoj
 - Možnost organizovat se v politických stranách a kandidovat – vznik masových stran reprezentujících největší sociální skupiny; často ruku v ruce s přechodem k poměrnému volebnímu systému
 - Možnost voličů zbavit se prostřednictvím voleb vlády – prosazení odpovědnosti vlády parlamentu (v parlamentarismu)

[vysoká škola]

NEDEMOKRATICKÉ REŽIMY A BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 37-53 a 64-68
- [Explore the Map | Freedom House](#)

Moderní nedemokratické režimy

- Velká rozmanitost včetně předpokladů pro demokratizaci
- Liberalizované autokracie, resp. soutěživé oligarchie
- Vynořují se v době, kdy slábne tradiční legitimita založená na respektu k panovníkovi – průvodní efekt modernizace – tedy vlastně současně s moderními demokraciemi
- Nejextrémnější podobu našly při zrodu sovětského Ruska a nacistického Německa

Katalog rysů totalitních režimů (Brzezinski, Friedrich)

1. Oficiální ideologie vysvětlující všechny aspekty lidské existence, kterou je každý povinen přijímat
2. Jediná strana, hierarchicky strukturovaná, typicky vedení jedním vůdcem, jejíž tvrdé jádro je oddané ideologii a tu je připravena prosazovat
3. Systém teroristické policejní kontroly řízený vedením strany (plošný teror)
4. Prakticky úplný monopol ve sféře masových sdělovacích prostředků
5. Kontrolní monopol nad odzbrojenými složkami
6. Centrálně kontrolovaná a řízená ekonomika

Totalitní režim / autoritativní režim (Linz)

Tři „plné“ dimenze a jedna „dílčí“
dimenze

1. Dichotomie monismu a omezeného pluralismu
2. Ideologie versus mentalita
3. Zapojení do mobilizace
4. Charakter vůdcovství jednoho lídra či malé skupiny

Ideologie	Mentalita
intelektuální obsah	intelektuální postoj
pevně tvarovaná	beztvará, proměnlivá, vágní
Silný utopický, futuristický element	blíže k přítomnosti a minulosti

Linzova koncepce nedemokratických režimů

Totalitní režimy	Autoritativní režimy	Posttotalitní režimy	Sultanistické režimy
• Monismus • Ideologie • Mobilizace	• Limitovaný pluralismus v různých sférách • Mentalita • Depolitizace • Vůdce či výjimečně malá skupina uplatňuje svou moc ve formálně nepřiliš jasných, ovšem předvídatelných hranicích	• Limitovaný pluralismus • Ideologie stále oficiálně určující, ovšem s výrazně oslabeným účinkem • Mobilizace se mění v rutinu a projev konformity • Vládnoucí elita ztrácí revoluční étos a stává se byrokratičtější a technokratičtější	• Despotická intervence vládce (sultána) do různých sfér, nerespektující žádná legální pravidla ani hranice • Glorifikace vládce bez silné ideologické nebo mentalitní báze • Spíše nižší mobilizace ovšem s příležitostnými výkyvy k posílení vládcova kultu • Vysoce personalizované vůdcovství spojené s dynastickými tendencemi , nepotismem a klientelismem

Byrokraticko-militaristické režimy (Linz)

- Časté v prostoru střední Evropy ve 20. století
 - Objevily se v prostředí ostrého střetu mezi radikalizovanými sociálními skupinami, které vstupovaly do politické arény (dělníci, maloročníci), a středostavovskými anebo předmoderními elitami (pozemková aristokracie) + za silného vlivu tradičních institucí (církev, monarchie) – ty v zájmu stabilizace podpořily nástup nového autoritativního režimu – v čele režimu stanuli armádní důstojníci a byrokrati – pragmatická byrokratická mentalita
 - Horthyho Maďarsko, Pilsudského Polsko, Jugoslávie od konce 20. let (král Alexandr), dále režimy v Argentině, Peru, Brazílii, Chile – někde se opakoval – viz Polsko v 80. letech
- Dodnes přítomné ve světě

Posttotalitní režimy (Linz/Stepan)

- Zvláštní typ nedemokratického režimu
- Ve východním bloku – po smrti Stalina
- Zárodky nepochitického pluralismu ekonomického či společenského charakteru – šedá ekonomika, kontrakultura, chybí autentická mobilizace – konformní minimum, technokrati a byrokrati místo vůdců
 - rozdíl mezi Maďarskem jako zralým posttotalitarismem a zamrzlým Československem
- Momentálně Čína, Vietnam, s výhradami i Kuba, možná i tálibánský režim v Afghánistánu v první i druhé fázi

Sultanistické režimy (Linz/Stepan)

- Legitimita založena na personální moci vládce, která v mnohém kopíruje absolutistické monarchie
- V agrárních, ekonomicky slabě rozvinutých zemích
- Sultán – stát chápe jako své dominium, nemíní rozlišovat mezi veřejným a soukromým
- Klíčovou roli hraje loajalita vůči sultánovi – politika cukru a biče
- *Příklady: Trujillův režim v Dominikánské rep., Marcosův režim na Filipínách, Saddámův Irák, Ceaušeskův režim v Rumunsku; podobné tendence ale již řadu let projevuje i režim v KLDR – mix totalitního a sultanistického režimu*

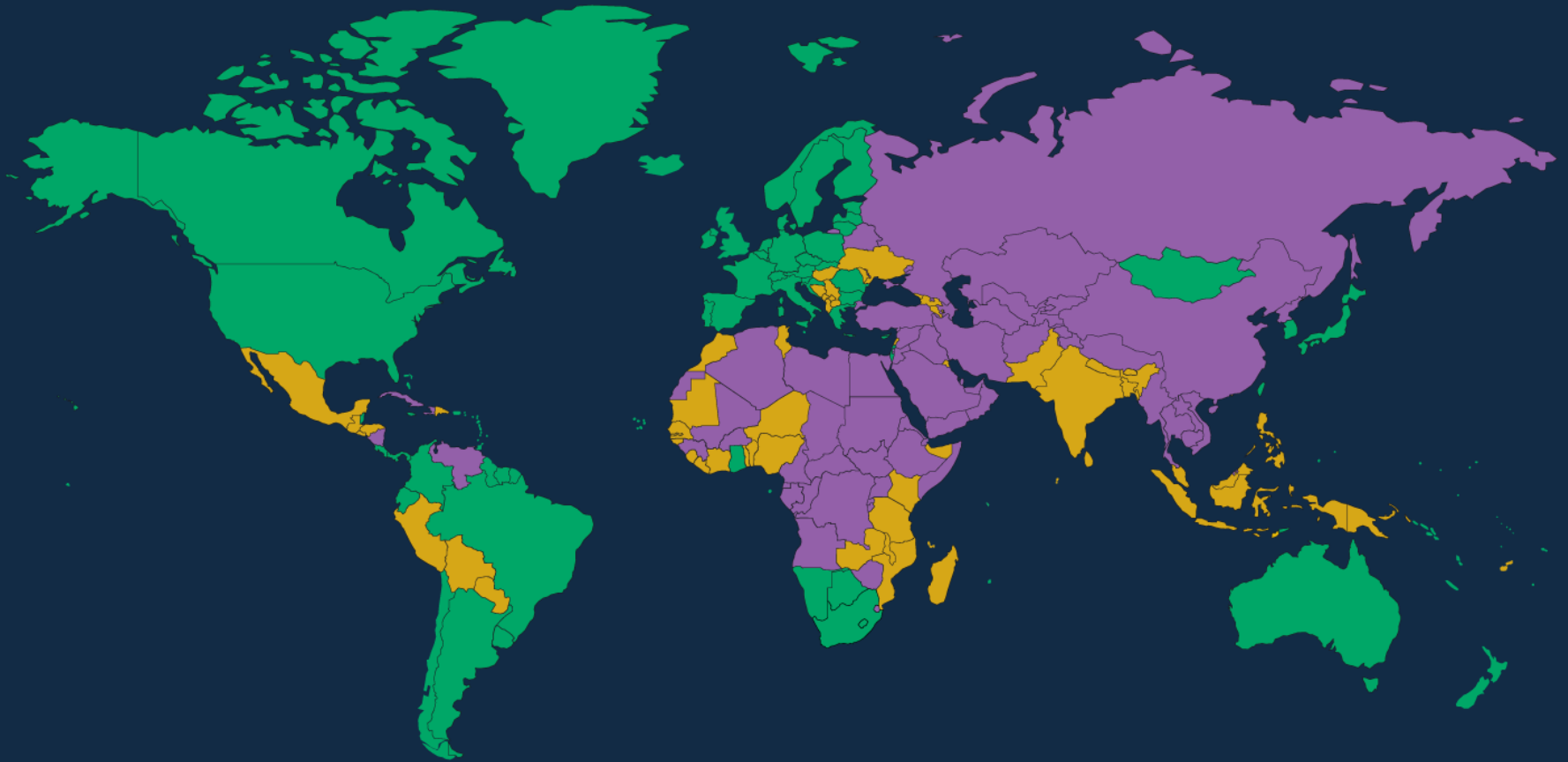
- Holzer a Balík s využitím Linze – nový druh diktatury
- produkt několika dekád trvající degenerace původně dominující marxisticko-leninské ideologie, která začala hluboko před rokem 1989
- nová postideologická mentalita – legitimizace diktatury
- nadstandardní rozsah politického pluralismu, kde není zcela vyloučeno ani vítězství opozice ve volbách (viz Srbsko po Miloševićovi); naopak nepolitický pluralismus, zejména ekonomický a společenský, podléhá striktní limitaci
- jako první jej praktikovalo Miloševićovo Srbsko, které se opřelo o šovinistický nacionalismus
- jinde se promítají oživené předkomunistické vzory chování a řízení – nepotismus, klanové a klientelistické vazby – postsovětské asijské republiky, zejména Turkmenistán a Uzbekistán

- Rusko
 - návaznost na dávnou imperiální a velkoruskou tradici
 - pracuje i s rovinou náboženskou, rozpad SSSR považuje za největší zločin
 - myšlenky Ivana Iljina – zastánce fašismu; ve 20. letech věřil, že bílí ruští exulanti, v jeho podání „mí bílí bratři, fašisté“, se vrátí k moci v Rusku, které bylo v té době ovládáno komunistickými revolucionáři; v Hitlerovi viděl ochránce civilizace před bolševismem; vyzýval k tomu, aby se Rusové na nacismu podíleli; Rusko se ocitlo pod komunistickým jhem vinou dekadentního Západu, avšak přijde den, kdy se díky křesťanskému fašismu osvobodí a přinese svobodu i dalším - Rusko = budoucí pramen křesťanské spásy; inspirace pro Vladimíra Putina
 - odtud pramení snahy o restauraci impéria a sny o nového světového řádu
 - kult Vladimira Putina
 - poloprezidentský režim tzv. superprezidentského typu
- Bělorusko
 - propagace direktivního modelu, který má zaručit sociální jistoty, preferenci dělníků a rolníků, používá sovětskou symboliku

Freedom House Index 2023

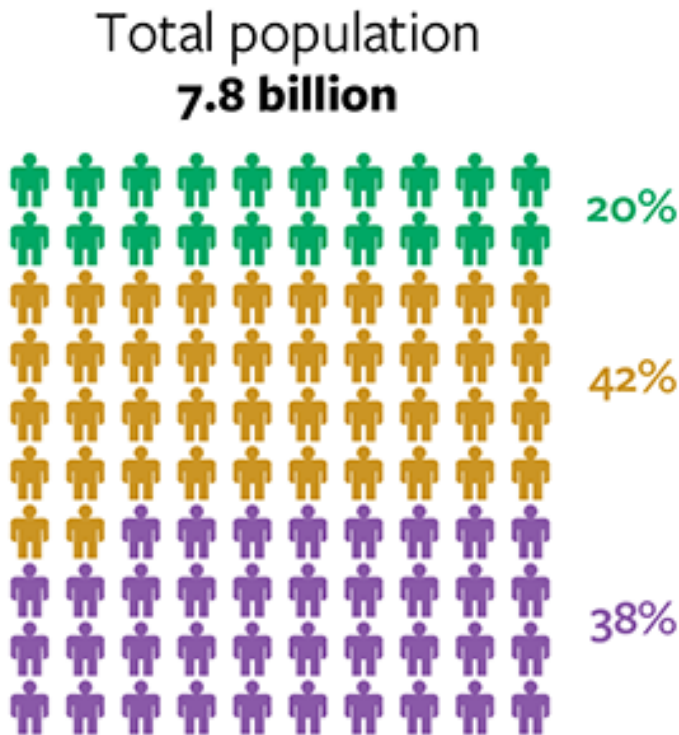

[vysoká škola]

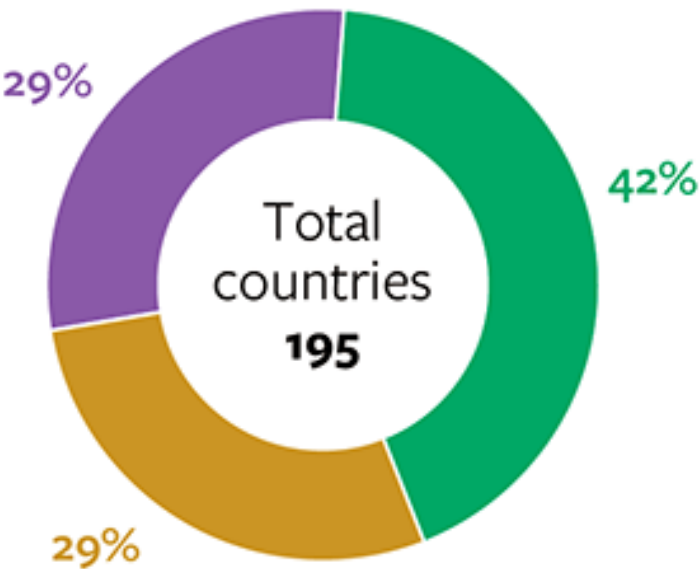

Freedom House Index 2023

GLOBAL: STATUS BY POPULATION

GLOBAL: STATUS BY COUNTRY

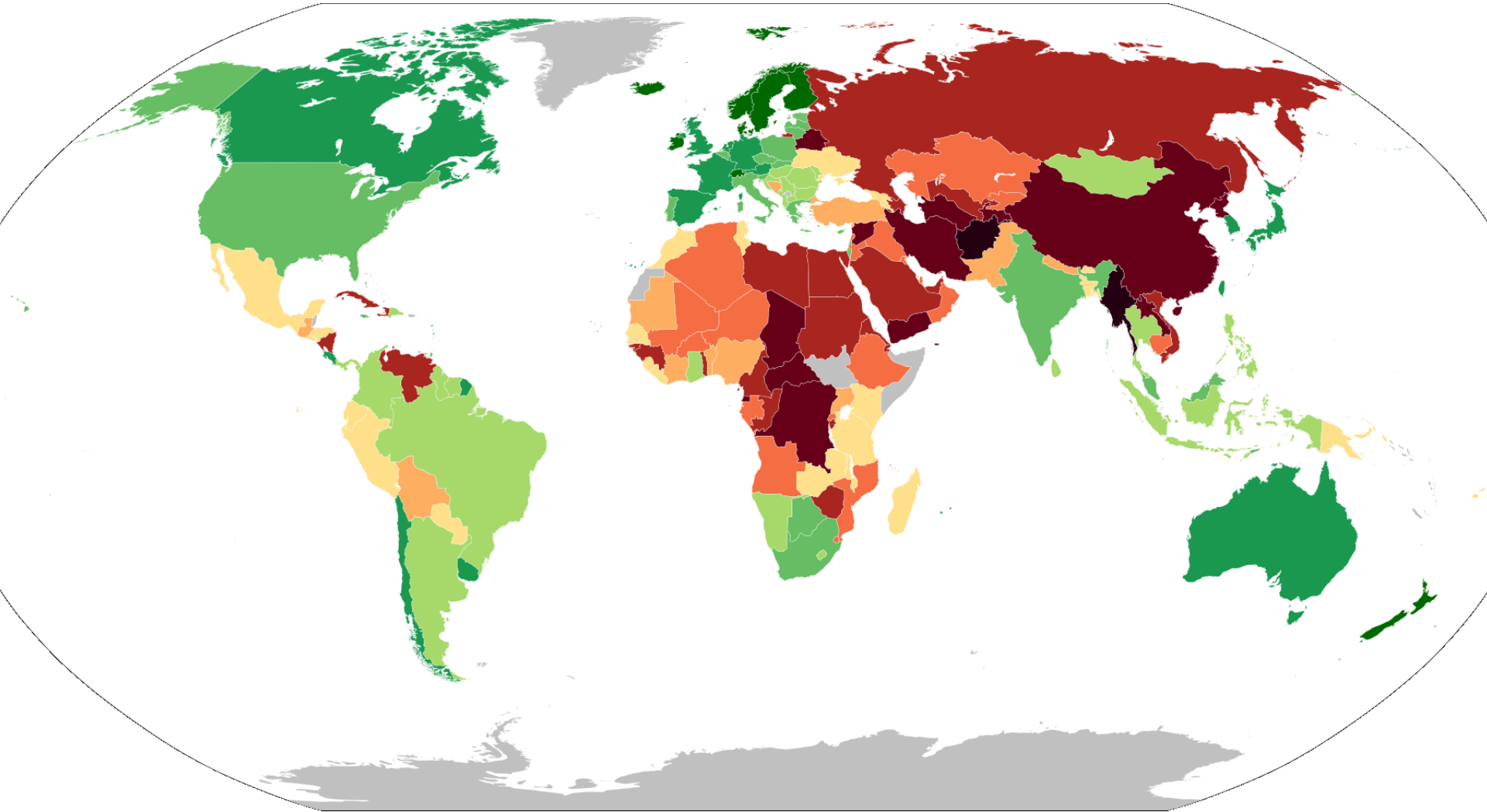

 FREE PARTLY FREE NOT FREE

Index demokracie (The Economist)

[vysoká škola]

[vysoká škola]

PŘECHOD K DEMOKRACII, KONSOLIDACE DEMOKRACIE A JEJÍ BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

Zdroje k tématu

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5. str. 53-58
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 21-64
- CIVÍN, Jan. Rámcová charakteristika československé tranzice 1989 – 1990. Středoevropské politické studie, Roč. 6, č. 1 (2004). Online: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4031>

- přechod – interval mezi jedním a druhým politickým režimem
- v jeho průběhu nejsou trvale definována pravidla politické hry – aktéři proto bojují nejen o uspokojení svých vlastních zájmů, ale také o stanovení pravidel, podle kterých se bude do budoucna rozhodovat o vítězích a porážkách
- důležité proměnné: typ nedemokratického režimu, tempo, aktéři, strategie

Aktéři a strategie tranzice (Karlová, Schmitter)

4 odlišné kategorie (typy) přechodů:

1. pakt - aktérem jsou elity, které se shodnou na kompromisech (Venezuela, Kolumbie, Španělsko)
2. vnucení - aktérem opět elity, které ale musejí použít sílu, jde o přechody shora (Turecko, SSSR, Brazílie)
3. reforma - aktérem jsou masy, které donucují vládu ke kompromisu, jde však o méně obvyklou formu, která navíc málokdy vedla k funkční demokracii
4. revoluce - aktérem jsou opět masy, volící násilnou strategii, režim je de facto vojensky poražen (Rumunsko, Nikaragua) - autoři ji považují za nejméně jistou, naopak S. Huntington tvrdí, že jde o cestou nejjistější, resp. jedinou

- Dankwart Rustow - 3 fáze demokratizace
 - Fáze přípravná - vznik skupiny aktérů, kteří usilují o svržení nedemokratického režimu z důvodu nespokojenosti se stávající situací Tato fáze končí institucionalizací některých demokratických procedur (volby, legalizace opozice...).
 - Fáze rozhodující - rozšíření demokratických postupů na stále větší množství problémů. Přetrvávají spory o cíle transformace i cesty k jejich dosažení. Převažuje tzv. uvážlivý konsensus, které aspoň částečně uspokojí všechny aktéry.
 - Fáze uvykací - prosazení skutečných demokratů, kteří nahrazují pragmatiky. Důležité je, jak rychle se demokratické mechanismy posunou ze sféry politické do sféry občanské.
- Adam Preworski – 2 etapy
 - Liberalizace - počáteční fáze, ve které se prostor ovládaný autoritářskou mocí otevírá pro jednotlivce a skupiny, které byly z dosavadních autoritářských pravidel vyloučeny.
 - Demokratizace - z odpůrců se stávají aktivní účastníci procesu, jejichž vliv na změny se zvyšuje. Dochází také k budování demokratických institucí, k prosazení demokratických a všeobecně respektovaných pravidel hry. Dochází ke všeobecné stabilizaci. Začínají vznikat dohody o nových pravidlech hry.

Přechody a typy pol. režimů

Druh přechodu / Typ polit. režimu	Totalitní	Posttotalit ní	Autoritativní	Sultanistický
Odstranění vnějším zásahem	Německo (1945)			Irák (2003)
Sjednaný přechod			Polsko (1989), Maďarsko (1989) Španělsko (1975 s výhradami)	
Zhroucení		Českoslo- vensko, NDR (1989)	Argentina (1983)	Nikaragua (1979), Rumunsko (1989)
Přechod shora			Ekvádor (1979), Brazílie (1985)	

Třetí fáze přechodu k demokracii

1. Liberalizace

2. Demokratizace

3. Konsolidace

- Stabilizace a vytvoření perspektivy dlouhodobého přetrvání demokratického režimu
- Jde o to, aby se demokracie stala „jedinou hrou ve městě“
- Obvykle si vyžaduje delší čas než přechod
- Rozmanitost sfér

Fáze konsolidace

- Zvýšení akceptace pravidel,
- Institucionalizace postupů
- Upevnění institucionálních struktur

Klaus von Beyme (1996): „Konsolidaci je možno považovat za ukončenou tehdy, jestliže všechny relevantní skupiny akceptují pravidla hry.“

Faktory ovlivňující proces konsolidace

- Hospodářský kontext
- Mezinárodní souvislosti
- Konfliktní linie ve společnosti
- Regionální kontext

Úrovně konsolidace

- Konstituční k.
- K. systémů zájmových skupin a pol. stran
- K. poměrů u neformálních, nepřímých aktérů (armáda, podnikatelé...)
- K. občanské společnosti

- nejméně dvoje parlamentní volby bez násilí “shora či zdola”
- akceptování změny moci politickými tábory
- neexistuje žádná větší fluktuace voličů.
- neexistence “větších, systému nepřátelských stran”.
- přijetí “pravidel hry” většinou obyvatelstva jako “the only game in town”

- koncept „přichylování a odchylování“ - uznává proměnlivost a nejistotu jako integrální součásti demokracie, aniž by nutně vyvozoval bezprostřední kauzální souvislost se změnou režimu a osvětluje vzájemnou propojenost a překrývání jednotlivých fází demokratické konsolidace
- různé zdroje – výrazná společenská nespokojenost, opakující se krize, nedostatečné vyrovnání s minulostí, národní identita, imigrace
- demokracie bez liberalismu?

[vysoká škola]

ČESKÝ POLITICKÝ SYSTÉM – ÚSTAVNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ ROVINA

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 161-186 a 194-216
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 109-145

Základní charakteristiky českého parlamentarismu

- Vladimír Klokočka a/versus Giovanni Sartori
 - *klasický republikánský parlamentarismus s některými drobnými racionalizačními opatřeními a nově též prezidiálními rysy*
 - *parlamentarismus s převahou parlamentu*
- Bikameralismus
- Pozitivní parlamentarismus
- Parlament pracovního typu
- Parlamentarismus spojený s multipartismem polarizovaného typu a bez dominantní politické strany

- Dvoukomorový parlament – návaznost na tradici Rakousko-Uherska a I. republiky s významnými odlišnostmi:
 1. Odlišné role a funkce obou komor
 2. Odlišná délka mandátu
 3. Odlišné volební systémy
- Jednání obou komor se řídí jednacími řády

Reprezentační role

- Vychází z převažujícího zastupitelského charakteru českého ústavního a politického systému
- Obě komory reprezentují všechny voliče, reprezentace je odlišná jen v důsledku rozdílných volebních systémů

Kreační pravomoci PČR

Z Ústavy:

- PS - návrh na jmenování prezidenta a viceprezidenta NKÚ prezidentovi republiky
- Senát - souhlas se jmenováním soudců ÚS

Dále:

- veřejný ochránce práv a jeho zástupce - volí PS z návrhů prezidenta a Senátu
- mediální rady
- Pozemkový fond, členové NKÚ, Úřad na ochranu osobních údajů...

Kontrolní funkce PČR

Klíčová je kontrolní funkce vůči složkám výkonné moci - zejména vládě, částečně i prezidentovi republiky

- ➔ Poslanecká sněmovna - vláda ČR; zpravodajské služby
- ➔ Senát - prezident republiky
- ➔ obě komory - pravomoci v oblasti bezpečnosti státu

Poslanecká sněmovna a vláda ČR

Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně

- odpovědnost se projevuje zejména v hlasování o důvěře / nedůvěře (vyšší kvorum - projev racionalizovaného parlamentarismu)
 - ❖ jednání o důvěře probíhá do 30 dnů od jmenování vlády, a to vždy
 - ❖ vláda může také sama požádat o vyslovení důvěry, a to buď samostatně nebo v souvislosti s návrhem zákona
 - ❖ návrh na vyslovení nedůvěry může podat nejméně 50 poslanců

Kontrolní mechanismy PS vůči vládě

- vyjádření důvěry / nedůvěry
- doporučení PS vládě
- schvalování státního rozpočtu - klíčové politikum - může podat jen vláda, a to nejpozději 3 měsíce před začátkem rozpočtového roku - zvláštní procedura trojího čtení (viz příště)
- schvalování státního závěrečného účtu
- Interpelace
- právo požadovat informace a vysvětlení od členů vlády a vedoucích správních úřadů
- účast ministrů či jejich náměstků na zasedání výborů PS (platí i pro Senát)
- vyšetřovací komise PS

Parlament ČR a prezident

- prezident je neodpovědný, nikoli však absolutně - výjimkou je možnost stíhat prezidenta pro velezradu, a to před ÚS na základě žaloby Senátu odsouhlasené Poslaneckou sněmovnou (čl. 65 Ústavy ČR)
- Obě komory se mohou navíc usnést, že prezident nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad; jeho pravomoci jsou pak převedeny na předsedu vlády a předsedu PS, příp. Senátu

Pravomoci PČR v oblasti bezpečnosti státu

obě komory mají rovnocenné postavení

- vyhlášení válečného stavu
- souhlas s vysláním či pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR
- souhlas s účastí ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem
- souhlas s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území státu
- PS také kontroluje zpravodajské služby (BIS, VOZ, NBÚ)

Ústavní postavení prezidenta republiky

- Volen přímo na 5 let (možno dvakrát za sebou)
- Hlava státu, z výkonu funkce není odpovědný, neodvolatelný

Bez kontrasignace

- Jmenuje a odvolává premiéra a členy vlády
- Svolává zasedání PS
- Rozpouští PS
- Jmenuje soudce ÚS
- Jmenuje předsedu a mpř. NS
- Suspenzivní právo veta
- Podepisování zákonů
- Jmenuje prezidenta a viceprezidenta NKÚ
- Jmenuje členy Bankovní rady ČNB
- Odpouští a zmírňuje tresty

S kontrasignací

- Sjednávání a ratifikace mez. smluv
- Zastupuje stát navenek
- Vrchní velitel ozbrojených sil
- Státní vyznamenání
- Pověřuje a odvolává ved. zast. misí
- Vyhláší volby do PS a Senátu
- Jmenuje a povyšuje generály
- Přijímá ved. zast. misí
- Jmenuje soudce
- Uděluje amnestii

Politická pozice prezidenta republiky

- Tradičně podstatně silnější
- Tzv. Hrad – neformální občanská a politická autorita, resp. Intelektuálně-zájmové mocenské uskupení
- Hledání vztahu k politickým stranám, vládě a veřejnosti
- Otázka způsobu volby prezidenta

Prezidenti samostatné ČR

1993-2003	<u>Václav Havel</u> (poprvé zvolen bez větších problémů, znovuzvolen těsnou parlamentní většinou)
2003-2013	<u>Václav Klaus</u> (poprvé zvolen až ve 3. kole 3. volby, podruhé ve 3. kole 2. volby)
2013-2023	<u>Miloš Zeman</u> (první a druhý přímo volený prezident, zvolen vždy ve druhém kole)
2023-...	<u>Petr Pavel</u> (třetí přímo volený prezident, zvolen ve druhém kole)

Prezident republiky a Vláda ČR

Komplikované vztahy

- legitimita rozdílného typu
- Mocenské zápolení: stranická politika, „kohabitace“ po česku, zahraniční politika...
- Odlišný typ pravomocí
- Odlišné kontrolní mechanismy
- Brzdy a protiváhy: výběr a jmenování premiéra, kontraskripcie, prezidentské veto, společné kreační pravomoci, žaloba k ÚS...

Vláda ČR - základní informace

- vrcholný orgán výkonné moci
- skládá se z předsedy, místopředsedů a ministrů (počet není nikde stanoven)
- odpovědná Poslanecké sněmovně
- premiér jmenován prezidentem a na jeho návrh jsou jmenováni i odvolávání ostatní členové vlády
- do 30 dnů od jmenování předstupuje před PS se žádostí o důvěru
- vyslovení důvěry / nedůvěry
- premiér - demise do rukou prezidenta; ostatní členové ji podávají prostřednictvím premiéra
- vláda rozhoduje ve sboru (nadpoloviční většinou všech členů)
- ministerstva a jiné úřady lze zřídit jen zákonem

Postavení premiéra

- Kontinentální typ parlamentarismu s rozhodující rolí parlamentu, v našem případě zejména Poslanecké sněmovny
- premiér - *první mezi rovnými* - jestliže se vláda usnese podat demisi, musí se podřídít
- Přesto někteří premiéři byli skutečně dominantní
 - Klaus I
 - Zeman
 - Babiš I/II

Základní problémy českého ústavního systému

- Vládní nestabilita v důsledku roztržitosti politického spektra a Poslanecké sněmovny
- Neakceschopnost vlád v důsledku jejich složité struktury (koalice) a neexistence základního konsenzu z hlediska směřování země
- Přepjatá snaha řešit vše pomocí zákonů (tzv. hypertrofie práva)
- Příliš široká zákonodárná iniciativa poslanců
- Upadající kvalifikační úroveň zákonodárců – po každých volbách se mění velké až extrémní množství poslanců, kteří se teprve zaučují; často se mění i vedení sněmovny a jejích klíčových výborů = začíná se takřka od nuly
- Zejména v tomto období navíc výrazně vzrostl počet a délka obstrukcí ze strany opozice, které skutečně ochromují práci sněmovny

Základní problémy českého ústavního systému

- Zavedením přímé volby hlavy státu došlo k výraznému posílení legitimacy prezidenta republiky
- Spolu s pokračováním tradice tzv. Hradu jako specifického politického mocenského centra a počínáním prvního přímo voleného prezidenta Zemana tím došlo k potenciálnímu i faktickému vychýlení fungování ústavního systému na samotnou hranu parlamentarismu – to se nejvíce projevilo ve jmenování Rusnokovy vlády, jež byla typickým prezidentským kabinetem, a dále celou řadou obstrukcí při jmenování a odvolávání premiérem navrženým ministrů, včetně pokusu vyšachovat ze hry předsedu vítězné ČSSD Bohuslava Sobotku
- Další příkladem bylo otálení při jmenování Babiše premiérem po té, kdy jeho první kabinet nezískal důvěru – zemi vedla pět měsíců vláda v demisi
- Dalšími projevy posílení pozice prezidenta byly zahraničně-politické iniciativy Miloše Zemana – politika více azimutů – návštěvy Ruska a Číny, zpochybňování linie vlády a MZV, jmenování některých vysoce postavených diplomatů apod.

Základní problémy českého ústavního systému

- aktivní až aktivistický Ústavní soud
 - Po vzoru sousedního Německa vznikl po roce 1989 nejprve velmi aktivní federální a později i český Ústavní soud
 - Při jeho obsazování existuje vazba mezi prezidentem republiky, který jmenuje soudce (a také předsedu a místopředsedu), a Senátem, který se jmenováním vyjadřuje souhlas – v minulosti jej opakovaně odmítl, a to všem čtyřem českým prezidentům
 - ÚS v minulosti několikrát rozhodoval o kauzách se silným politickým nábojem – zrušení důležité části volebního zákona s dopadem na sněmovní volební systém a (ne)možnost konání klíčových voleb – naposledy v roce 2021
 - V roce 2009 ÚS de facto zrušil předčasné volby, a to jen několik měsíců před termínem jejich konání – tím zapříčinil protahování situace Fischerovy úřednické vlády a nepřímo i významný rozklad dosavadního stranického systému
 - ÚS se také velmi extenzivně postavil ke svému právu přezkoumávat ústavnost ústavních zákonů, které z ústavy nevyplývá, resp. mezinárodních smluv
 - Ve srovnání s řadou obdobných orgánů kontroly ústavnosti v blízkých zemích (Maďarsko, Polsko) představuje český ÚS stabilizační prvek, jehož rozhodnutí jsou ze strany politiků často kritizována, avšak zůstávají respektována

[vysoká škola]

POLITICKÉ STRANY, STR. SYSTEM, VOLEBNÍ SYSTEM A PROBLÉMY ČESKÉ DEMOKRACIE

- HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. Brno: Barrister & Principal, 2018. ISBN 978-80-87474-23-5, str. 161-186 a 194-216
- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 87-108

Význam politických stran

- páteř demokratického rozhodování
- historicky nejefektivnější způsob reprezentace zájmů společenských skupin a prosazování jejich cílů
- klíčový aktér demokratického politického procesu

- Jsou nezbytným prvkem fungování moderní politiky
- Jejich vznik je úzce spojen s demokratizací industriálních společností 19. století
- Není bez nich představitelná existence žádné současné demokracie
- Jsou životně důležitým pojítkem mezi státem a (občanskou) společností
- Jejich soutěž je základním atributem každého demokratického politického režimu.

Politické strany

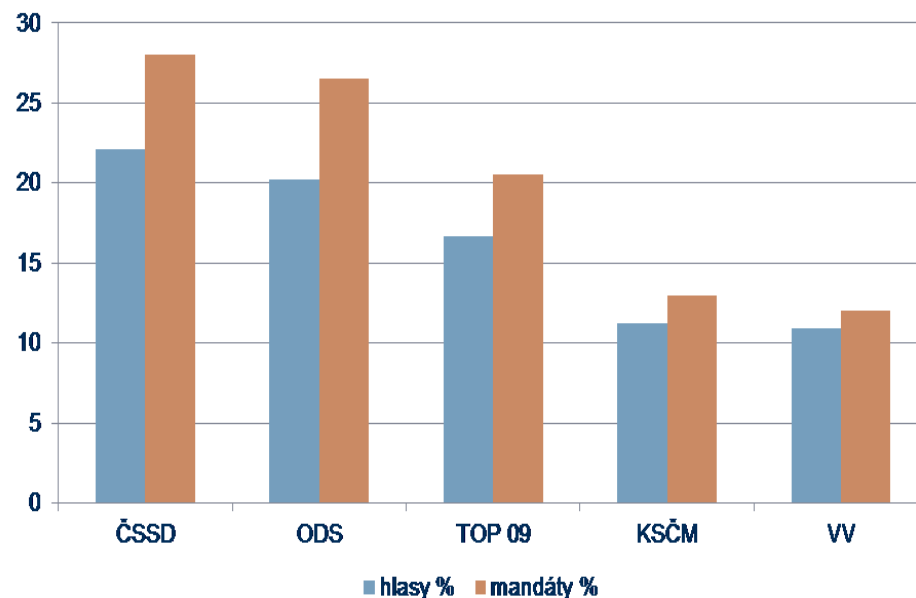
- Současná demokracie ve své podstatě není nic jiného než „soutěž mezi jednotlivci a zorganizovanými skupinami (primárně politickými stranami) o klíčové pozice v systému vládnutí, a to prostřednictvím regulérních voleb a s vyloučením použití násilí“.
- Česká ústava: „Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran.“
- Pouze v diktaturách je pro vládnoucí elitu z pochopitelných důvodů politická soutěž nežádoucí.

Volby 2010

[vysoká škola]

Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ČSSD	22,08	56	28
ODS	20,22	53	26,5
TOP 09	16,7	41	20,5
KSČM	11,27	26	13
VV	10,88	24	12
KDU-ČSL	4,36	-	-
SPOZ	4,33	-	-
Suverenita	3,67	-	-
SZ	2,44	-	-
DSSS	1,14	-	-

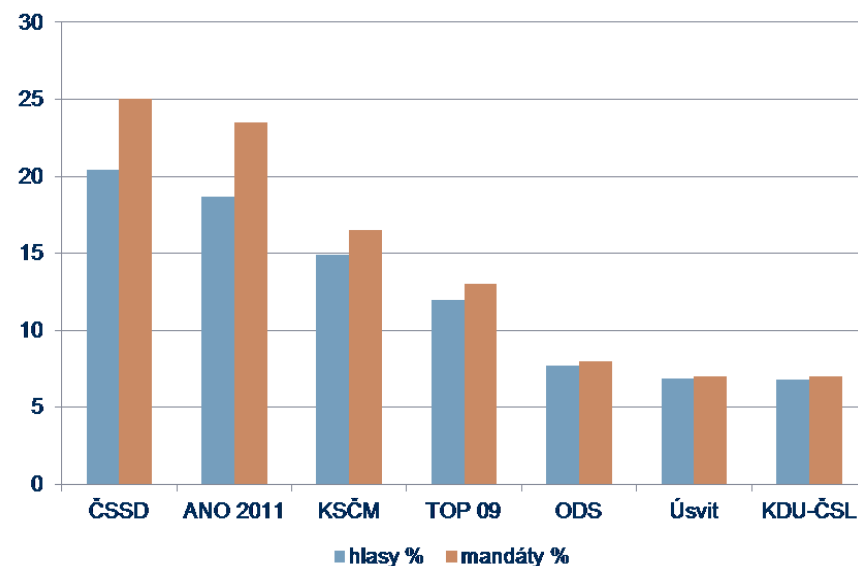
Propad hlasů	18,85 %
Celková volatilita	39 %
Vnitrosystémová	22 %
Vněsystémová	17 %
Vnitrobloková	37 %

Vládnutí

- Nová situace
 - jednoznačně většinová vláda - poprvé od roku 1996
 - soudržnost, stabilita a akceschopnost se nedostavily; VV se rozpadly do dvou frakcí
 - kompromisy v podobě ústavní reformy (přímá volba prezidenta), daňové reformy razantně zvyšující daňové zatížení
 - vláda přesto nevydržela celé volební období
- Rusnokova vláda - nový typ - „prezidentský“ kabinet

Volby 2013

Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ČSSD	20,45	50	25
ANO 2011	18,65	47	23,5
KSČM	14,91	33	16,5
TOP 09	11,99	26	13
ODS	7,72	16	8
Úsvit	6,88	14	7
KDU-ČSL	6,78	14	7
SZ	3,19	-	-
ČPS	2,66	-	-
Svobodní	2,46	-	-
SPOZ	1,51	-	-

Propad hlasů	12,62 %
Celková volatilita	38 %
Vnitrosystémová	16 %
Vněsystémová	22 %
Vnitrobloková	37 %

Vládnutí

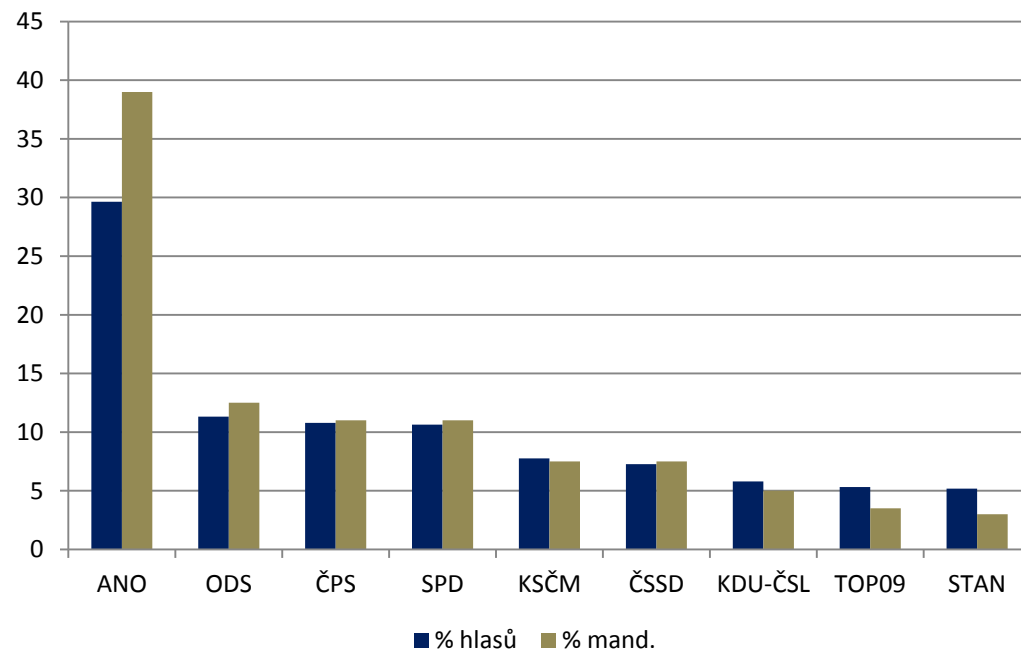
- Opět změněná situace
 - vysoká míra vládní stability (Sobotkova vláda byla teprve třetím kabinetem, který přestál celé volební období),
 - koalici vytvořily dvě nejsilnější strany (z toho jedna nová) a jedna malá
- Návrat oboustranné opozice – napravo navíc zdvojené ODS + TOP 09 / Úsvit
- Nízká míra akceschopnosti

Volby 2017

[vysoká škola]

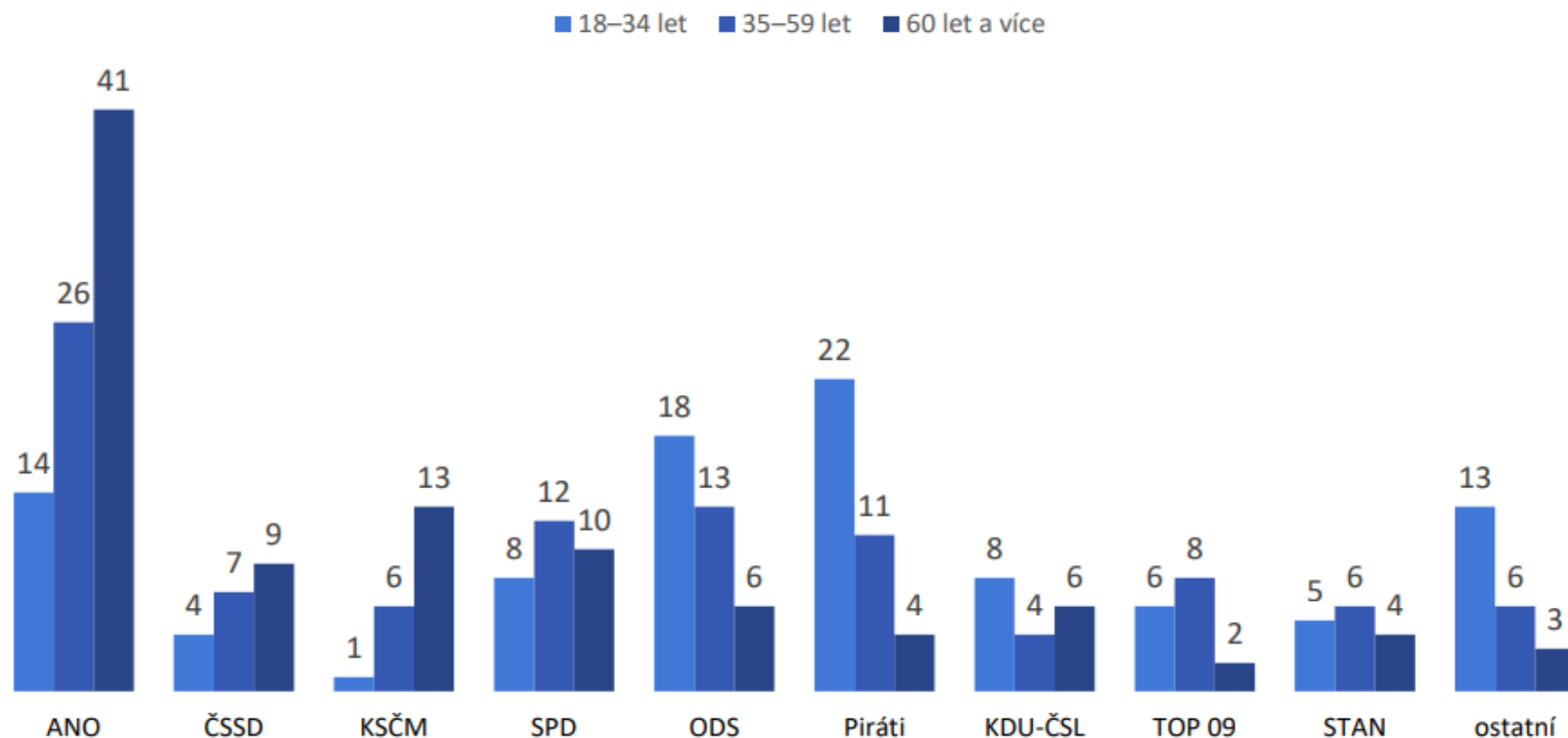
Strana	% hlasů	mandáty	% mand.
ANO	29,64	78	39,0
ODS	11,32	25	12,5
ČPS	10,79	22	11,0
SPD	10,64	22	11,0
KSČM	7,76	15	7,5
ČSSD	7,27	15	7,5
KDU-ČSL	5,8	10	5,0
TOP09	5,31	7	3,5
STAN	5,18	6	3,0
Svobodní	1,56	-	-
SZ	1,46	-	-

Propad hlasů

6,29 %

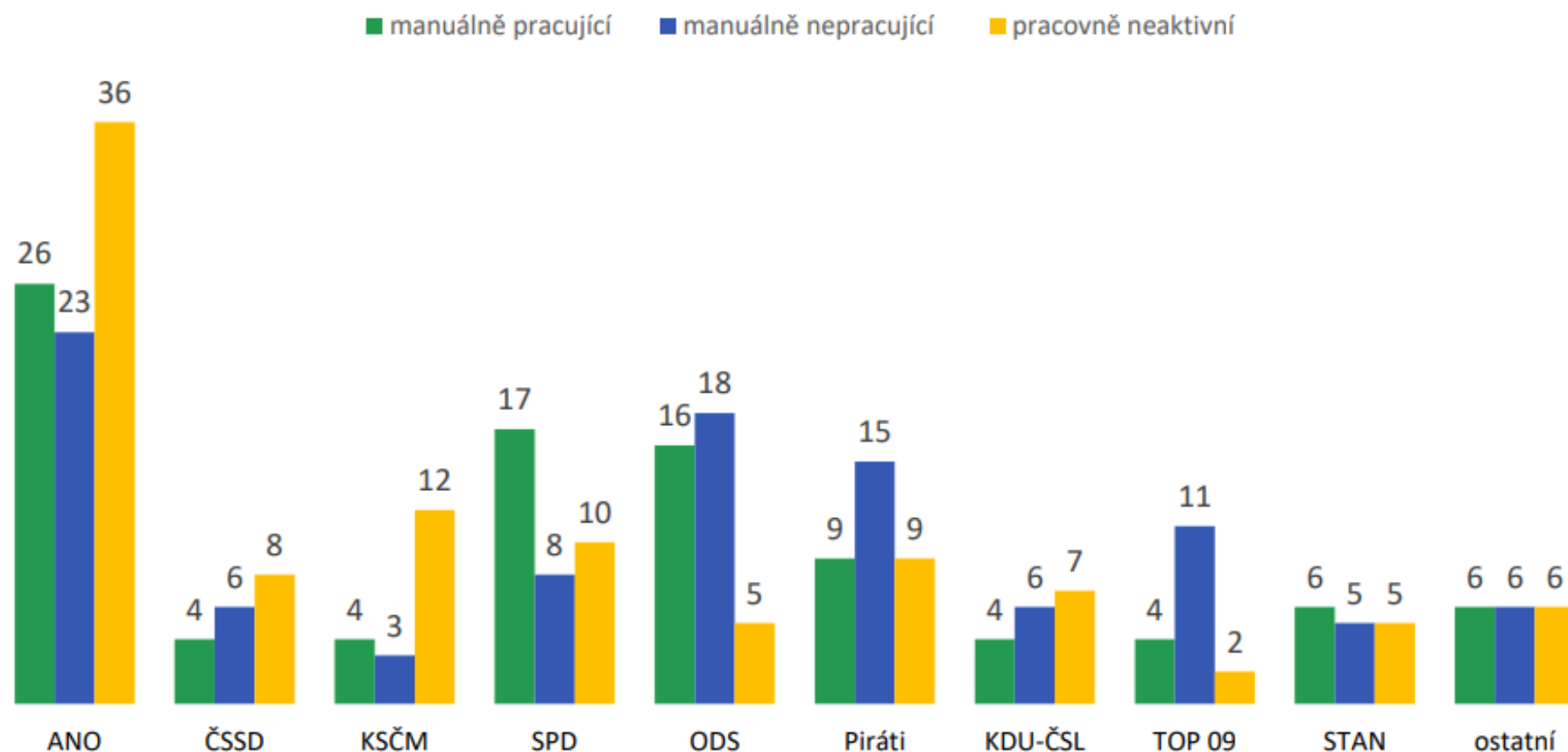
Podporovaná strana podle věku

Vítězná ANO dominuje ve věkové kategorii 60+, kde dostalo okolo 40 % hlasů. Lidé ve středním věku se kromě ANO více přiklánějí k volbám pravicových stran (ODS a TOP 09). V nejmladší konkurovaly ANO předstihly dvě strany – Piráti a ODS. Velká skupina (13 %) nejmladší věkové kategorie se přiklonila k volbě menších stran (Zelení, Svobodní a další strany).

N = 1 577 respondentů; celkový vzorek dovážen na výsledky voleb – VÝSLEDKY JE NUTNO CHÁPAT JAKO PŘÍBLIŽNÉ

Podporovaná strana podle typu práce

Jednou z nejvýznamnějších štěpících linií současné světové politiky je typ práce, který souvisí s hodnotovými orientacemi (např. postoje směrem k moderním trendům ve společnosti), ekonomickým zázemím i kulturním kapitálem respondenta (tj. schopnost uplatnění v budoucnosti díky typu vzdělání). Mezi manuálně pracujícími výrazně bodovala SPD a naopak selhaly tradičně silné levicové strany (ČSSD, KSČM). Mezi nemanuálně pracujícími měli velkou podporu pravicové strany (ODS, TOP09) ale také Piráti. ANO velmi silně bodovalo mezi pracovně neaktivními respondenty (díky velké podpoře mezi důchodci). ANO tedy levici „obralo“ o seniory a SPD o manuálně pracující, což vedlo k jejímu fiasku ve volbách.

N = 1 577 respondentů; celkový vzorek dovážen na výsledky voleb – VÝSLEDKY JE NUTNO CHÁPAT JAKO PŘÍBLIŽNÉ

Vládnutí

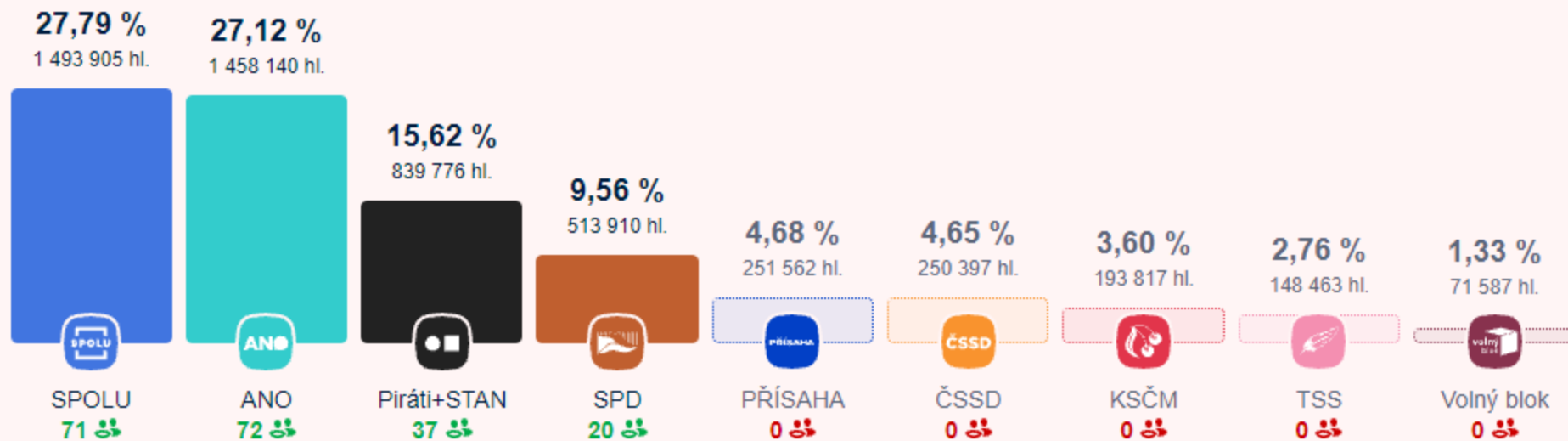
- Vystřídalaly se dvě vlády:
 - Babiš I. – jednobarevný poloúřednický kabinet, který nedostal důvěru
 - Babiš II. – menšinová koaliční vláda ANO a ČSSD, vzniklá za aktivní podpory opoziční a smluvně spolupracující KSČM

- **ČSSD** – těžká porážka, po které následuje další sestup, nejistá budoucnost
- **ODS** – návrat na 2. místo, následně velký koaliční potenciál proměněný do řady dílčích úspěchů, včetně zformování koalice SPOLU
- **TOP09** – další oslabování, zastavené až po uzavření SPOLU, nejistá budoucnost
- **KSČM** – slábne a čeká na rozuzlení v podobě voleb 2021
- **ANO** – až do covidu pozice dominantní strany, která posiluje vazbu svých voličů, následně oslabování, nadále zcela provázána s pozicí AB
- **KDU-ČSL** – oslabování a vyklízení pozic, dvě změny ve vedení, nejistá budoucnost
- **Piráti** – největší fenomén politické scény, od generační revoltě ke straně s potenciálem catch-all, koaliční potenciál – spolupráce se STAN
- **SPD** – krajně pravicová populistická strana, důkaz sílící globalizační linie, závislá na popularitě svého „majitele“ Okamury
- **STAN** – po osamostatnění stagnace, silná reg. báze, nový impuls volby 2020 a spolupráce s ČPS

Volby do Poslanecké sněmovny 2021

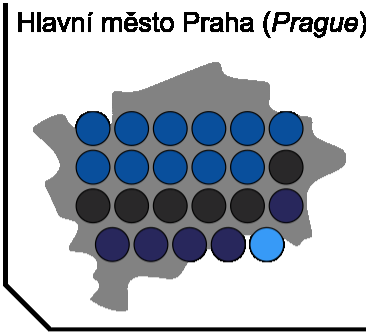
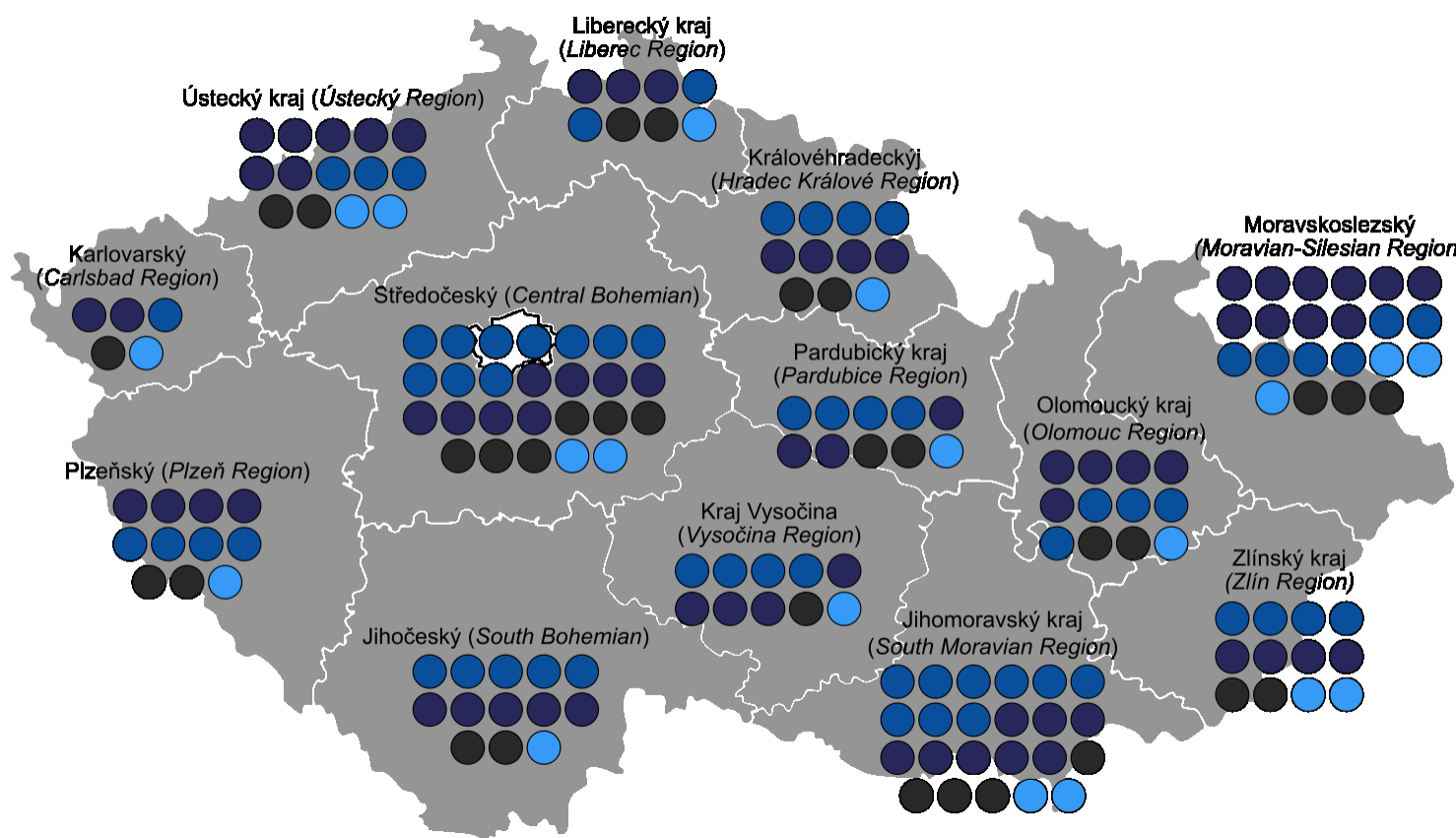
Konečné výsledky voleb

Propad hlasů

19,91 %

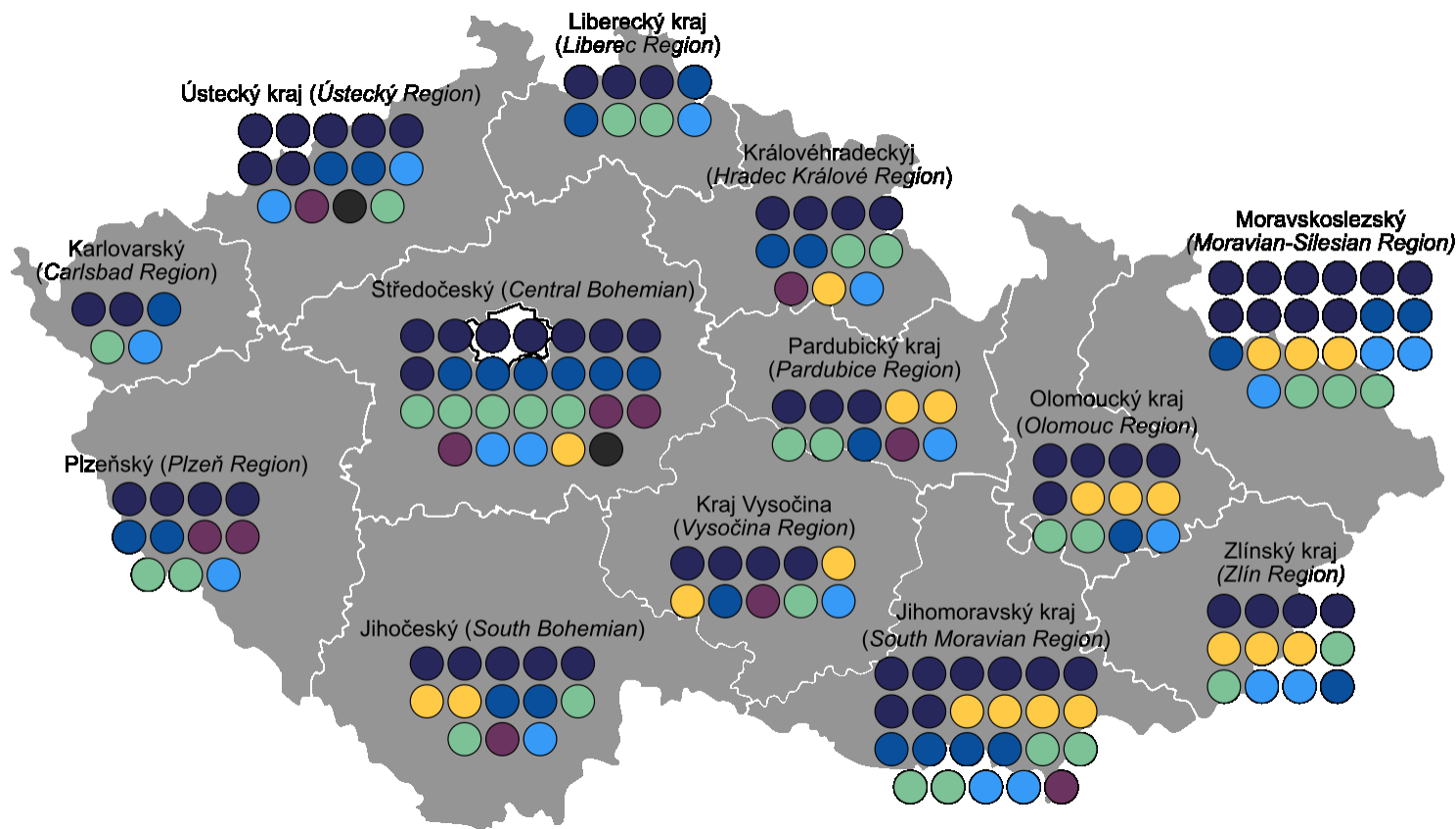
Volby do Poslanecké sněmovny 2021

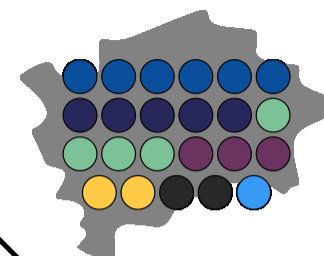
ANO 2011 LEADER - Andrej Babiš	72 SEATS
SPOLU LEADER - Petr Fiala	71 SEATS
PaS LEADER - Ivan Bartoš	37 SEATS
SPD LEADER - Tomio Okamura	20 SEATS

Volby do Poslanecké sněmovny 2021

Hlavní město Praha (Prague)

ANO 2011 LEADER - Andrej Babiš	72 SEATS
SPOLU LEADER - Petr Fiala	71 SEATS
ODS LEADER - Petr Fiala	34 SEATS
KDU-ČSL LEADER - Marian Jurečka	23 SEATS
TOP 09 LEADER - Markéta Adamová	14 SEATS
PaS LEADER - Ivan Bartoš	37 SEATS
STAN LEADER - Vít Rakušan	33 SEATS
Piráti LEADER - Ivan Bartoš	4 SEATS
SPD LEADER - Tomio Okamura	20 SEATS

- Nově 7 relevantních stran, tedy snížení počtu o dva, sdružených do 4 volebních subjektů
- Díky dvěma úspěšným koalicím a propadu tradiční levice se systém posunul blíže k umírněnému multipartismu (Sartori) – ANO však zůstává stranou s aspirací na dominantní stranu, avšak s velmi malým koaličním potenciálem (Blondel)
- Multipolarismus
 - ANO
 - ODS a její spojenci (Spolu)
 - Vedlejší póly: SPD, Piráti – otázka, jak vnímat STAN

Mechanismus - ideologická polarizace

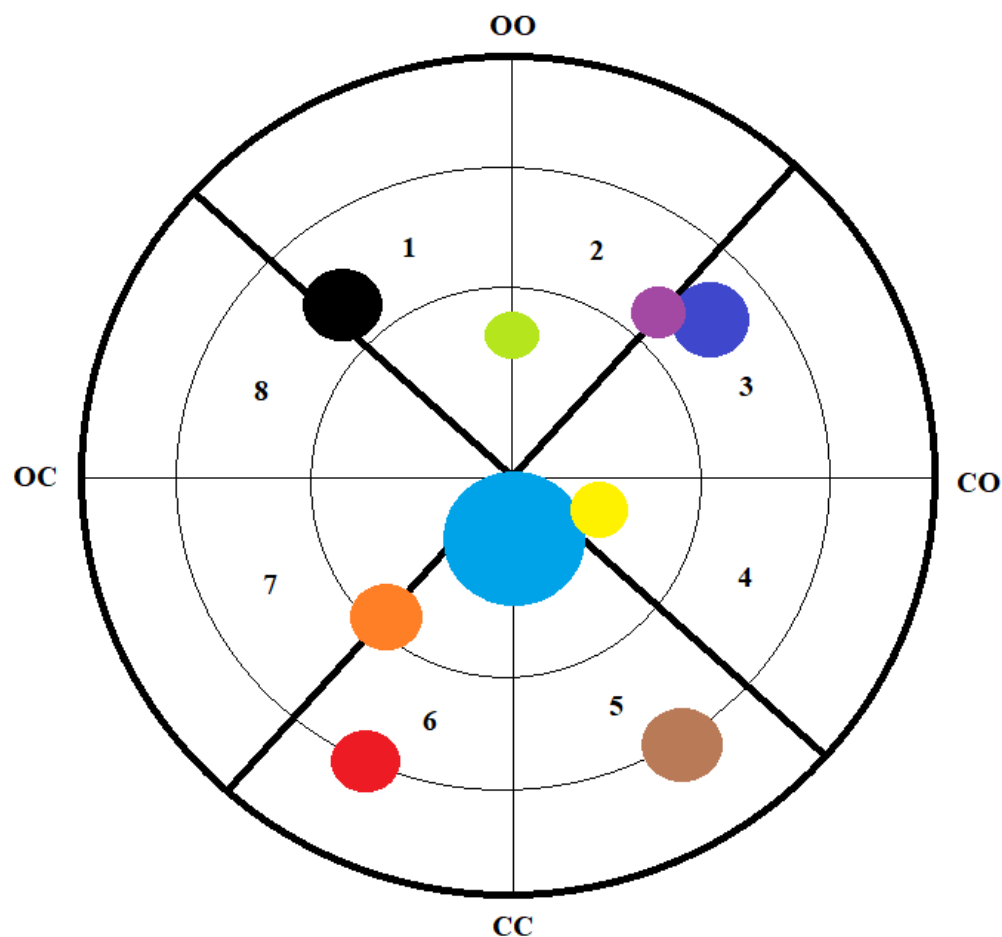

- Levo-pravá osa významně ztratila na relevanci – viz 2D spektrum
- Oslabila tradiční polarizace, posílila extrémní politická polarizace způsobená z velké části samotnými politiky a stranami
- Zvýšení významu konfliktů spojených s globalizací
- Silná generační linie
- Oboustranná opozice, odstředivý charakter soutěže

Česko 2021 – 2D spektrum (Enter)

[vysoká škola]

LIBERALISMUS (OO)

- 1 – moderní liberalismus
- 2 – klasický liberalismus

KONZERVATISMUS (CO)

- 3 – liberální konzervatismus
- 4 – národní konzervatismus

POPULISMUS (CC)

- 5 – nacionální populismus
- 6 – sociální populismus

SOCIALISMUS (OC)

- 7 – demokratický socialismus
- 8 – sociální demokracie

Vládnutí

- pětikoaliční, od konce září čtyřkoaliční vláda Petra Fialy
 - prozatím stabilní, jakkoli musí řešit problémy, s nimiž se ještě nepotýkala žádná z dosavadních vlád – otázka, co se bude dít v posledním roce jejího mandátu
 - akceschopnost je navzdory odlišným ideologickým východiskům nezvykle vysoká – základem je kompromis
 - extrémně silná pozice premiéra, který je svorníkem celé vlády
 - tomu však neodpovídá osobnostní charakter premiéra Fialy

Situace a vývoj v jednotlivých stranách

- **ODS** – v rámci Spolu zprvu velký vzestup, následovaný silným sestupem, vnitřně (zatím) nebývale jednotná, jednota se začíná drolit s prvními neúspěchy
- **TOP09** – další oslabování, velmi nejistá budoucnost
- **ANO** – po porážce ve volbách setrvalý vzestup související se společenskou situací a principiálním opozičním profilováním, nadále závislá na potenciálu AB, v některých momentech se od něj ale začíná odstříhávat; otázkou je, kdy a co bude po AB
- **KDU-ČSL** – oslabování a vyklízení pozic, velmi nejistá budoucnost, s výj. regionů
- **Piráti** – po faktické porážce 2021 neustálé oslabování, velmi nejistá budoucnost
- **SPD** – soupeření s ANO o pozici dynamického opozičního aktéra – spolupráce s Triolorou (a Pro), která může přerůst do integrace; ohrožena jinými protestními uskupeními (Stačilo!, Přísaha, Motoristé...)
- **STAN** – po velkém volebním a povolebním vzestupu strmý pád v souvislosti s aférami řady klíčových osobností, postupná personální proměna, nejistá budoucnost

Volební systémy v ČR

základní přehled

Většinový dvoukolový s uzavřeným 2. kolem	Senát			
	Prezident republiky			
Poměrného zastoupení listinného typu	Poslanecká sněmovna	4-26	2 skrutinia, Imperialiho kvóta – Hagenbach- Bischoff. kvóta	5 – 8 - 11%
	Zastupitelstva obcí	7-65	1 skrutinium, D'Hondtův dělitel; panašování	5 %
	Zastupitelstva krajů	45-65	1 skrutinium, modif. D'Hondtův dělitel	
	Evropský parlament	21	1 skrutinium, D'Hondtův dělitel	

Volební systém do Poslanecké sněmovny

- Systém poměrného zastoupení – listinný typ s polovázanými kandidátními listinami
- Účinky:
 - Prozatím neutrální ve smyslu proporcionality – ve volbách 2021 však nejslabší úspěšný subjekt získal takřka 10 % hlasů; je otázka, jak by situace vypadala v případě úspěchu stran kolem 5 %
 - 14 volebních krajů oslabuje efekt celostátních lídrů a do popředí staví krajské lídry a složení kandidátních listin (sousedský efekt)
 - Preferenční hlasování má silný efekt především u volebních koalic (Spolu/Pirstan)

Volební systém do Senátu

- Dvoukolový většinový – absolutní většina (při volbách ZD tělesa prakticky neužívaný) – častá negativní volba ve 2. kole
- Účinky:
 - Posilování „nezávislých“, středových a regionálně či lokálně zakotvených kandidátů, kteří „nejméně vadí“ – částečná relevance jinak nerelevantních stran (ČSSD, Senátor 21...)
 - Dříve výrazně podléhá dobovým náladám (viz 4K 2000, ODS 2006, ČSSD po roce 2010)
 - Posilování osobností a kandidátů s populárním povoláním (starostové, lékaři, učitelé...)
 - Výrazné oslabování extremistů
 - Cca od roku 2018 – posilování kandidátů, které do voleb vyšle širší koalice stran či lokálních uskupení

Česko – základní dilemata s bezpečnostní rovinou

- Demografický vývoj
- Nejistota ekonomického růstu v důsledku řady souvisejících fenoménů a tendencí v oblasti ekonomické globalizace a europeizace
- Budoucnost české energetiky
- Vysoká míra oligarchizace české ekonomiky a politiky
- Rostoucí deficity veřejných rozpočtů
- Bezpečnostní konflikty ve světě ohrožující aktuální světový řád, v němž Česko požívá bezpečnostní záruky, jaké české země nikdy v historii nezažily
- Mezinárodní migrace
- Volby 2025 a jejich souvislosti – možnost importu autoritářských tendencí

[vysoká škola]

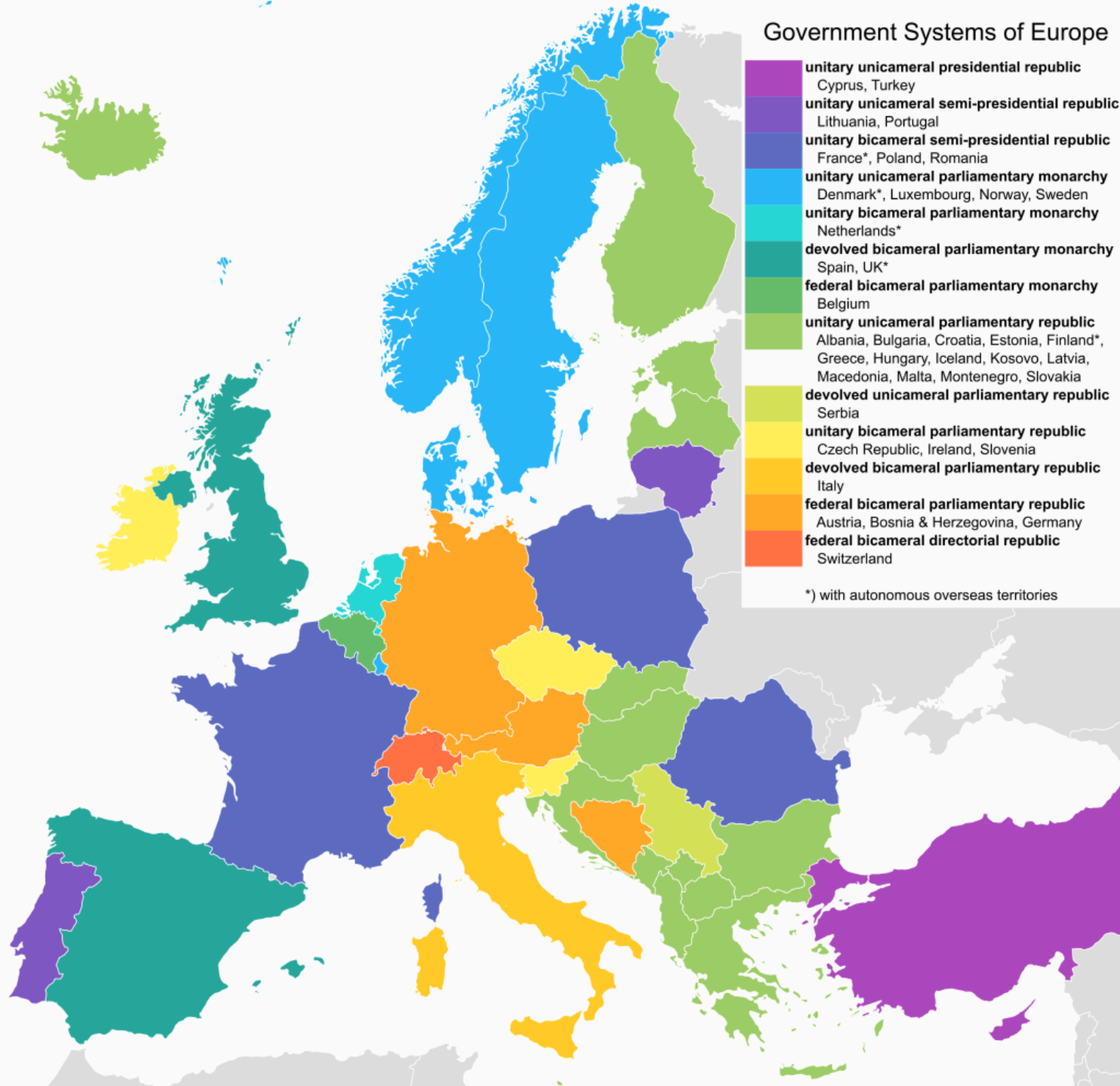
VLÁDNUTÍ V DEMOKRACIÍCH

- Vládní systémy v Evropě
 - Monarchie / republika
 - Unitární / regionální / federace
 - Parlamentní / prezidentská / poloprezidentská (semiprezidentská) / direktoriální
 - Unikamerální / bikamerální
- Postavení premiéra
- Typy vlád

Government Systems of Europe

[vysoká škola]

Postavení premiéra

[vysoká škola]

- Terminologie
 - premiér, ministerský předseda, předseda vlády, (spolkový) kancléř, první ministr
- Existence funkce:
 - ano – parlamentní a poloprezidentský
 - ne – prezidentský a direktoriální
- Historický vznik
- Faktory
 - ústavní
 - vztahy s hlavou státu
 - vztahy s parlamentem
 - vztahy uvnitř vlády
 - zvykové
 - stranicko-politické

THE PRIME MINISTER

KEY SPOKESPERSON
FOR AUSTRALIA

HEAD OF
CABINET

LEADER OF THE
GOVERNMENT

MOST SENIOR
MINISTER

Postavení premiéra v parlamentarismu (Sartori)

- první nad nerovnými
 - je nejdůležitějším představitelem výkonné moci, vůdcem strany a téměř není možnost jej sesadit parlamentním hlasováním, protože dostatečná většina poslanců je jeho stranickými podřízenými,
 - jmenuje a odvolává ministry na základě vlastní vůle
- první mezi nerovnými
 - nemusí být výlučně šéfem strany, přesto je parlamentem stěží sesaditelný – často z důvodu konstruktivního vyjádření nedůvěry
 - může provádět změny členů vlády a sám zůstat v úřadu
- první mezi rovnými
 - premiérova existence je spojena s jeho ministry, pokud rezignují oni, tak končí i on,
 - má nad nimi malou moc a přijímá složení vlády, které je mu vnuceno.

Postavení premiéra v poloprezidencialismu

Základním faktorem je vztah premiér x prezident

- Období souhlasných většin
 - Převahu má zpravidla prezident, který je stranickým vůdcem
 - Vybírá si premiéra, který je loajální a nemůže mu konkurovat
 - Premiér se stává vykonavatelem prezidentovy vůle
 - Pokud premiér přestane hrát tuto roli, bude vyměněn
- Období nesouhlasných většin (kohabitace)
 - Záleží na osobních vztazích P/P, postavení premiéra uvnitř strany (bloku) a soudržnosti vládní většiny
 - Možná je jak rovnováha P/P, tak převaha premiéra

Typy vlád

- dle síly v parlamente
 - většinové
 - menšinové
- dle počtu partnerů
 - jeden – jednobarevná
 - více – koaliční vláda
- dle ideologické a programové vzdálenosti
 - propojené
 - nepropojené

- koalice – partnerství 2 a více aktérů
- formy koalic:
 - volební
 - legislativní
 - vládní
- navazuje na teorii racionální volby a teorii her
- co je racionální?
 - dosažení maxima cílů za vynaložení minima nákladů
 - cíle: peníze, moc, křesla v parlamentu, křesla ve vládě
 - náklady: úsilí, peníze, čas, kompromisy...
- v teorii koalic - zajištění potřebné legislativní většiny k prosazení návrhů vlád

Teorie koalice (S. Balík)

- Třídy koalic – počet politických stran a případně i mandátů
- Typy koalic – zohledňují ideologickou blízkost či vzdálenost

Třída koalic	Typ koalice
Minimální vítězná	Minimální vítězná ideově propojená
	Minimálně vítězná ideově nepropojená
Minimální vítězná i nadměrná	Velká
Nadměrná	Nadměrná ideově propojená
	Nadměrná ideově nepropojená
	Široká
	Všestranická

- Záleží na celkovém charakteru – většinová/menšinová resp. jednobarevná/koaliční, příp. politická/úřednická či jiná
- Poměr mezi ministry za jednotlivé strany (případně koalice – *viz česká realita*)
- Poměr mezi klíčovými ministerskými posty: zahraniční věci, vnitro, obrana, finance, hospodářství...
- Pro některé strany však mohou být klíčová i jiná ministerstva (*zelení a ŽP, křesťanští demokraté a sociální politika, rodina, kultura, agrární strany a zemědělství aj.*)
- Nestraniční ministři (odborníci)

Postavení vicepremiéra(ů)

- Formálně zastupuje premiéra vlády v době jeho nepřítomnosti
- Neformálně jde o „druhé“, „třetího“ a případně dalšího ministra v pořadí po premiérovi
- Některé ústavy či další zákony přímo upravují počet
- U jednobarevných vlád tuto funkci obvykle zastává druhý nejsilnější politik vládní strany – viz *Deputy Prime Minister Dominic Raab (UK)*
- U koaličních vlád obvykle tuto pozici či pozice vykonávají zástupci (často předsedové) menších koaličních partnerů – viz *Fialova vláda a její čtyři místopředsedové za čtyři koaliční strany nebo spolkový vicekancléř Habeck za Zelené*
- Pozice je často spjata s vedením konkrétního ministerstva nebo jiného speciálního vládního orgánu (rady, komise aj.)
- Vztahy s premiérem závisejí na celé řadě okolností, především však na síle premiéra

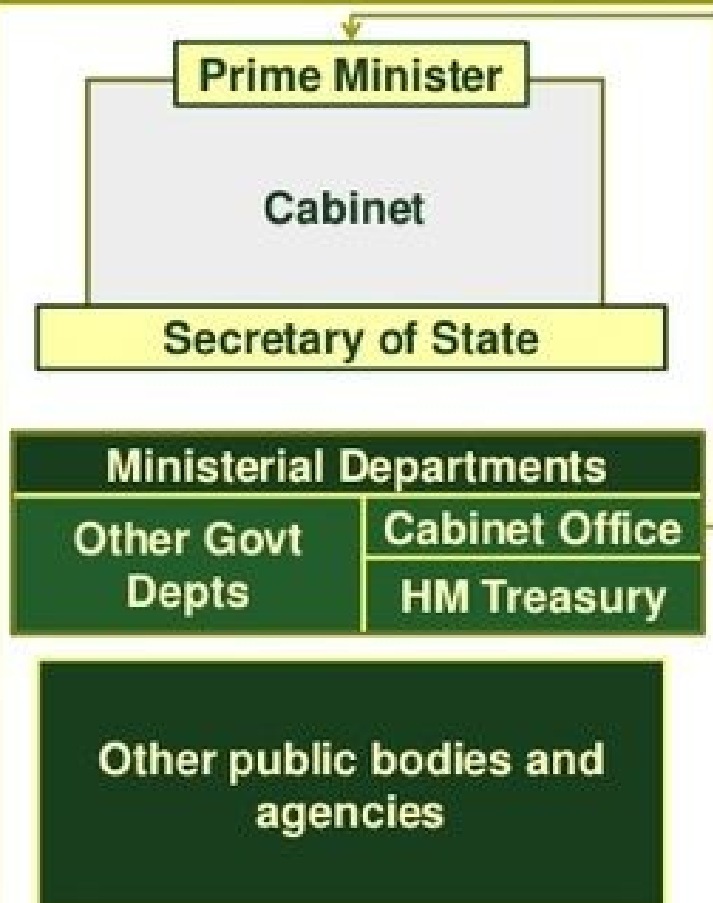
- Podřízené premiérovi, avšak záleží na politických souvislostech
- Ministři bez portfeje
- Řízení ministerstva pověřeným ministrem, případně přímo premiérem
- V některých případech může parlament vyslovit nedůvěru i jednotlivým ministrů

Různé modely fungování úzkých vedení ministerstev

- státní tajemníci
- parlamentní státní tajemníci
- první náměstci
- náměstci
 - odborní
 - političtí

Structure of UK Government

The UK operates a Cabinet government, with 24 ministerial departments

The **Prime Minister** as the head of the UK Government is ultimately responsible for all policy decisions

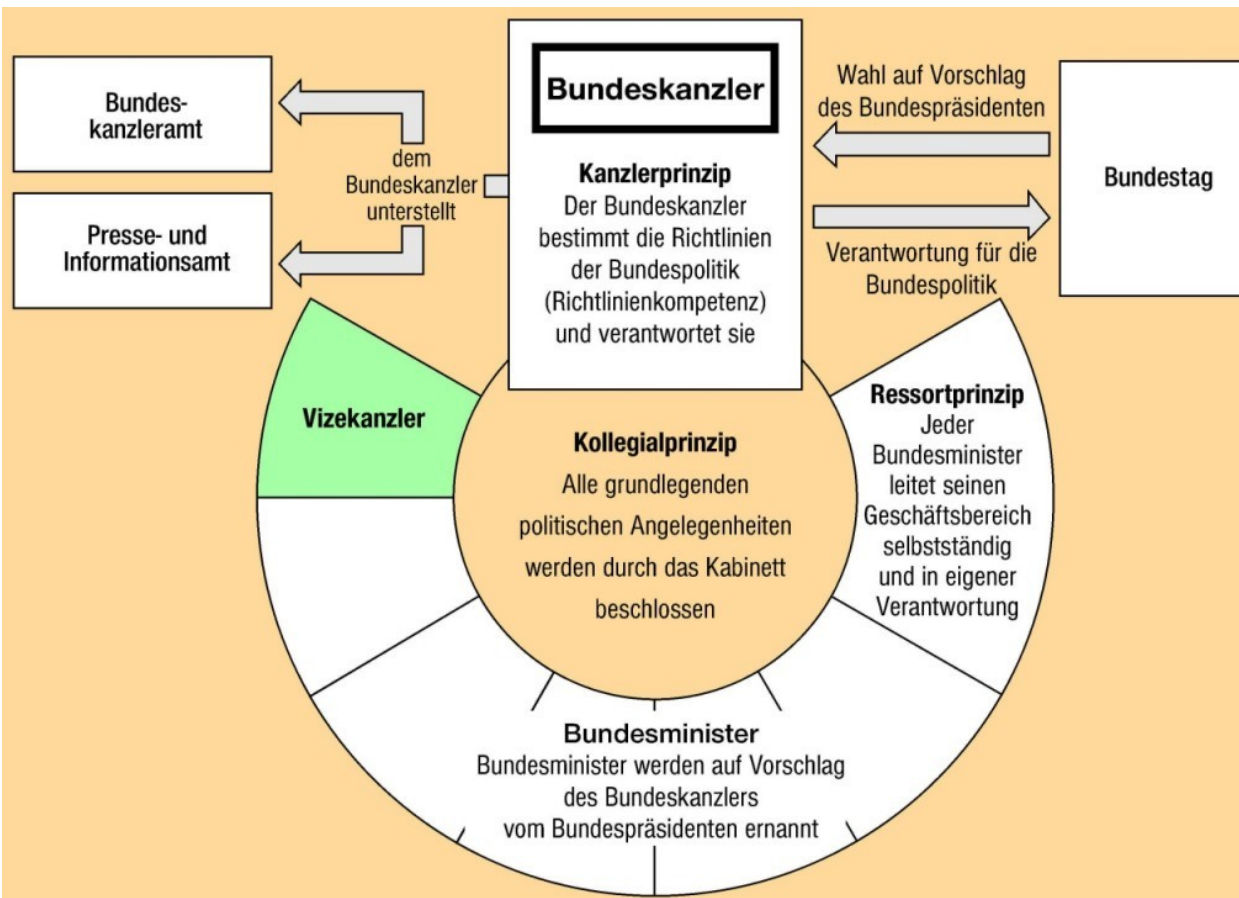
There are **24 ministerial departments** as well as over **300 other public bodies and Agencies**.

The **Cabinet Office** supports the Prime Minister and Deputy Prime Minister and ensures the smooth running of Government

The **Treasury** sets taxes, spending and economic policy

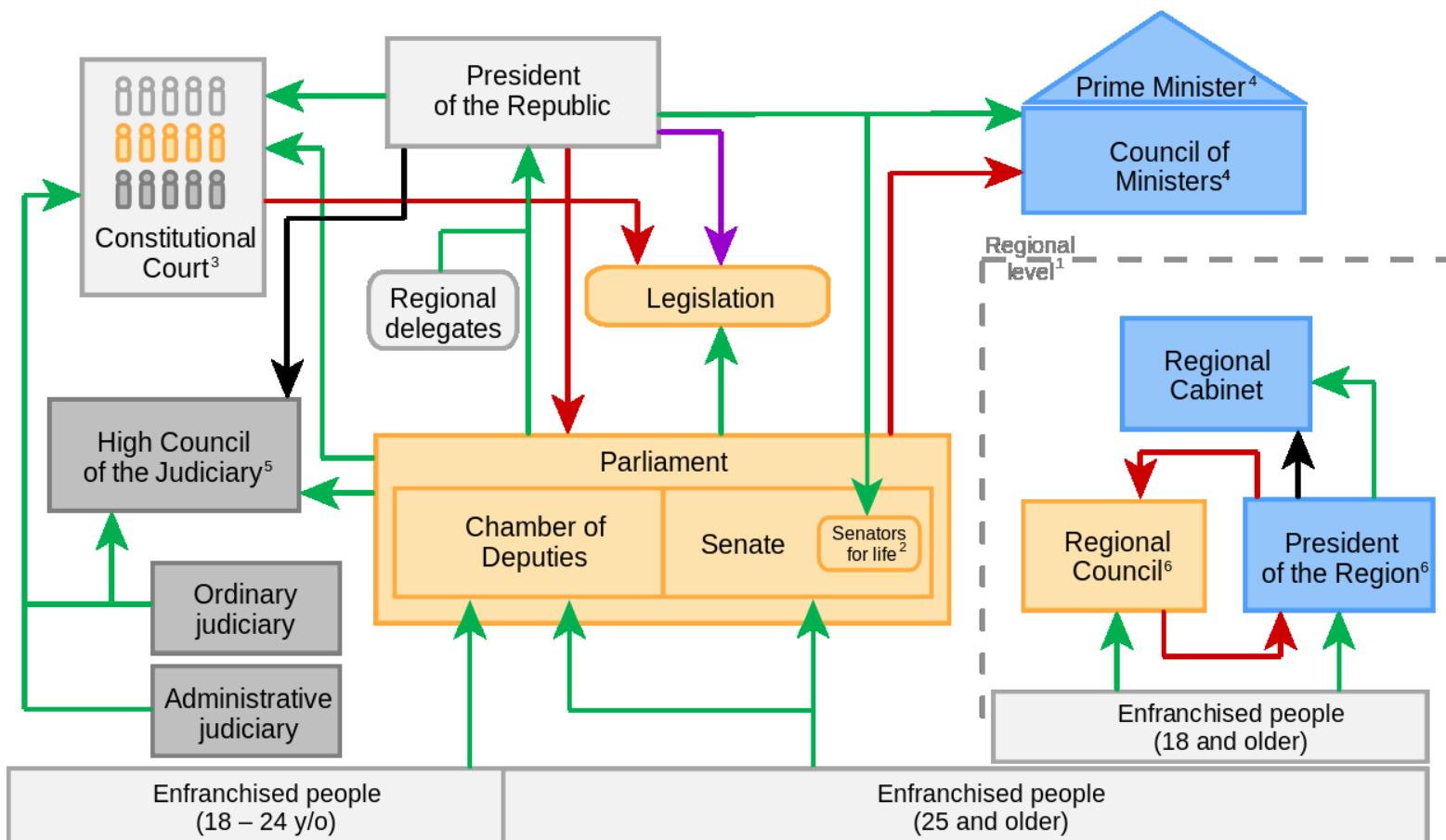
These departments are called the **Centre**

Německo

Itálie

[vysoká škola]

Legislative branch
Executive branch
Judicial branch

elects / appoints
can repeal / dissolve / force resignation
promulgates
presides over

1: The system of Trentino-South Tyrol differs.
2: The President of Italy may appoint up to 5 senators for life. Former Presidents are *ex officio* senators for life.
3: 5 judges elected by the Parliament, 5 appointed by the President of Italy, 5 elected by the three highest Courts.
4: The Government must win a vote of confidence. The Parliament can force the Government or individual Ministers to resign at any time.

5: Self-governing body of ordinary magistrates. Elected for 2/3 by ordinary magistrates and for 1/3 by the Parliament, plus 3 *ex officio* members.
6: The Council can force the President to resign at any time. If the President or the majority of members of the Council resign, new elections must be held for both.

[vysoká škola]

BEZPEČNOST A JEJÍ DIMENZE

- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 12-40
- BUZAN, Barry, Jaap DE WILDE, Ole WAEVER. Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2, str. 31-60 a 139-188

Co je bezpečnost (v mezinárodních vztazích)

- omezení na MV je důležité – mezinárodní bezpečnost si uchovává svůj distinktivní, radikálnější význam – zůstává pevně zakořeněna v tradicích politiky síly
 - ne tématu oprávnění jako kupříkladu social security či např. domobrana
- rigidní dělení na domácí a zahraniční bezpečnost ovšem již nemůže obstát
- tradiční vojensko-politické chápání: bezpečnost je synonymum pro přežití čili zachování existence /survival/
 - Téma prezentované jako existenční hrozba pro daný referenční objekt, jímž je nejčastěji stát definovaný vládou, teritoriem a obyvatelstvem – bezpečnostní hrozby ospravedlňují použití mimořádných prostředků k jejich zvládnutí – ve slovníku politiků odkazuje na mimořádné či nouzové situace

Co je bezpečnost

- bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnížší možnou míru eliminovány hrozby pro referenční objekt a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat
- podle Stručného oxfordského slovníku je bezpečnost:
 1. situace, kdy je aktér chráněn nebo kdy aktér není vystaven nebezpečí;
 2. stav bez nejistoty;
 3. pocit jistoty, stav bez nenaplněných potřeb, strachu a obav.

Hrozby a jejich typy

- Hrozba je primární, mimo nás nezávisle existující, vnější fenomén, který může nebo chce poškodit nějakou konkrétní hodnotu. Závažnost hrozby je úměrná povaze hodnoty a toho, jak si danou hodnotu ceníme.
- Typy hrozeb:
 - **neintencionální** – přírodní jev, definovaný fyzikálně (např. povodně, zemětřesení)
 - **intencionální** – je způsobena či zamýšlena činitelem nadaným vůlí, úmyslem, je to hrozba záměrná – připravuje ji, spouští či realizuje lidský jedinec nebo kolektivní aktér (hrozba teroristického útoku)

Riziko a jeho vztah s hrozbou

- pravděpodobnost, že dojde ke škodlivé události, jež postihne danou hodnotu
- možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, jež se liší od toho, co si přejeme – je to odvozená proměnná a dá se určit nebo odhadnout tzv. analýzou rizik.
- vztah rizika a hrozby: hrozeb se obáváme, rizika z nich plynoucí jednak poměřujeme, jednak je podstupujeme.

- Problematika bezpečnosti byla tradičně konceptualizována ve dvou základních úrovních - národní a mezinárodní, kdy oba koncepty nahlížely na stát jako na primární referenční objekt.
- Barry Buzan a kodaňská skupiny ji rozšířily a prohloubily o „nové“ hrozby a „nové“ objekty a zároveň byl zaveden zcela nový pohled na dynamiku bezpečnosti, který získal pojmenování sekuritizace.
- Ústředním předmětem diskuze se stala otázka, zda a jak prohloubit koncept mezinárodní bezpečnosti, aniž by došlo k narušení její konceptuální soudržnosti, a jak rozšířit zaměření analytického rámce o jiné než tradičně vojenské druhy hrozeb a zároveň zachovat logičnost a smysluplnost konceptu
- Primární význam je přikládán i rozličným společenským aktérům a referenčním entitám – vedle státní i mezinárodní a regionální a roviny sub-státních jednotek a jednotlivců.
- Současně bylo pojetí bezpečnosti rozšířeno o nový samostatný politický, společenský, ekonomický a environmentální sektor.

Tři konceptualizační otázky kodaňské školy

- Čí bezpečnost
 - Kdo je referenční objekt
- Bezpečnost jakých hodnot?
 - Zkoumání vztahové nebo emocionální vazby referenčního objektu
- Bezpečnost před čím?
 - Zkoumání hrozeb dle jejich původu

- Existenční hrozba a mimořádné opatření – jak jim rozumět? – jedině ve vztahu ke konkrétnímu referenčnímu objektu (RO)
- **Vojenský sektor** – RO je obvykle stát, případně samy ozbrojené síly
- **Politický sektor** – pojem suverenity, která může být ohrožena čímkoli, co zpochybňuje všeobecné uznání, legitimitu či autoritu vlády; nově můžeme hovořit i o ohrožení EU či mezinárodního režimu (společnosti)
- **Ekonomický sektor** – obtížnější identifikace RO a existenčních hrozeb (EH) – v běžné tržní ekonomice firmy vznikají a zanikají; národní ekonomiky a jejich bankrot; teprve v okamžiku, kdy je v sázce přežití většiny obyvatelstva, je možné ekonomickou nevýkonnost považovat za EH
- **Societální sektor** – RE kolektivní identity, které mohou fungovat nezávisle na státu (národy, náboženské systémy) – těžko se stanovují EH; otázka ohrožení identity, za niž může být považováno takřka cokoli, co „svádí z pravé cesty“; otevřenost a uzavřenost kolektivní identity
- **Environmentální sektor** – široké spektrum RO – od přežití jednotlivých druhů po udržení planetárního klimatu aj.

- proces vytváření hrozeb, kdy se určité téma, na základě intersubjektivního prezentování, stává otázkou bezpečnosti
- představuje extrémní formu politizace, tedy případ, kdy se dané téma přesouvá do agendy státu a je tak zásadní pro jeho ochranu a fungování

depolitizace – politizace – sekuritizace

- témata mají svou časovou dynamiku a geografickou, resp. ideologickou podmíněnost
- téma se stává mezinárodním bezpečnostním problémem, když je na základě přesvědčivé argumentace významnější než ostatní témat - často ne kvůli skutečné závažnosti, nýbrž proto, že je téma jako hrozba prezentováno (viz terorismus a jeho reálný význam coby hrozba)
- Při procesu sekuritizace musí nejdříve aktéři sekuritizace, neboli iniciátoři tohoto procesu, určit referenční objekt, tedy entitu, které se sekuritizace bude týkat.

- Základní paradigma: „Pokud tento problém včas nezvládneme, vše ostatní se stane nepodstatným, poněvadž už bude po nás, nebo budeme při jeho řešení někým či něčím omezováni.“ – ospravedlnění využití mimořádných prostředků, práva na porušení standardních pravidel politické hry – viz příklad covidové sekuritizace
- Sekuritizaci lze studovat přímo, aniž bychom měli nějaké jasně stanovené indikátory – předmětem výzkumu je *politický diskurz a politická konstelace neboli v jakém okamžiku stává konkrétní argument tak významným, aby veřejnost pod jeho vlivem dopustila porušování pravidel, jejichž překročení je za normálních okolností zapovězeno*
- Práh mezi politickou a bezpečností kategorií je dán akceptací ze strany společnosti
- Úspěšná sekuritizace se skládá ze tří složek (kroků): existenčních hrozeb, mimořádných opatření a dopadů tohoto překročení sdílených pravidel na vztahy mezi jednotkami

Typy jednotek bezpečnostní analýzy

- **Referenční objekty** – entity, jež jsou existenčně ohroženy a mohou si legitimně nárokovat právo na přežití
 - původně téměř výhradně stát (národ), nyní prakticky kdokoli a cokoli – důležitou proměnou je velikost (početnost); lidstvo v souvislosti s nukleární válkou či klimatickou hrozbou
- **Aktéři sekuritizace** – ti, kdo prohlašují referenční objekty za existenčně ohrožené, a jsou tedy hybateli (iniciátory) procesu sekuritizace
 - Političtí lídři, byrokratické aparáty, vlády, lobbistické a nátlakové skupiny – často nesnadná identifikace zejména ve vztahu jedinec versus instituce (např. Francie versus de Gaulle)
- **Funkcionální aktéři** – ti, kdo působí na dynamiku bezpečnostních vztahů v sektoru, a tedy významně ovlivňují politická rozhodnutí na poli bezpečnosti, aniž by sami byli referenčními objekty nebo iniciátory

Kruciální otázka bezpečnostní analýzy

Kdo a jménem koho (čeho) může realizovat
bezpečnostní kroky?

Společenský sektor alias společenská bezpečnost

- základním rámcem je společenská integrace (soudržnost), která je postavena na určitých idejích a zvyklostech, identitě či sebepojetí komunity a jedinců, kteří se chápou být její součástí
- právě kolem identity se organizuje fungování celého tohoto sektoru – koncept společenské bezpečnosti je tudíž bezpečností identity
- tyto komunity mohou být, ale obvykle nejsou identické se státy či jinými politickými organizacemi způsobilými vládnout (např. obcemi, autonomními jednotkami)
- také nelze zaměňovat společenský sektor se společností ve významu zahrnutí všech obyvatel žijících v nějakém státě – ti totiž vůbec nemusejí mít stejnou identitu (viz velká část afrických států tvořených mnoha etniky a identitami); totéž může platit o pojmu národ zvláště v etnickém pojetí
- ohrožení identity je vždy a bez výjimky otázkou konstrukce něčeho, co ohrožuje „nás“...často právě toto ohrožení přispívá ke konstrukci a reprodukci tohoto „my“ (např. národy bývalé ruské carské říše vzniklé de facto rusifikačními tlaky)

Nejběžnější témata spojená s ohrožením společenské bezpečnosti

- Migrace
 - Horizontální soupeření – sousední společenství kulturně a jazykově ovlivňuje to naše a vytváří tak pocit, že to naše musí měnit způsob života (např. frankofonní Quebečané v Kanadě)
 - Vertikální soupeření – lidé se přestanou vnímat jako komunita X buď v důsledku určitého integračního projektu (např. Jugoslávie, EU), nebo naopak v důsledku autonomismu či separatismu (třeba Quebec, Katalánsko) – identita může být inkluzivnější nebo naopak exkluzivnější
 - Úbytek obyvatelstva v důsledku demografického vývoje, války, hladomoru, epidemie, genocidy, přírodní katastrofy – toto téma je však individuálnější než tři předešlá
-
- Se všemi souvisí otázka záměrnosti či spontaneity
 - Některé projevy jsou viditelné, jiné se odehrávají spíše v srdcích příslušníků společenství

Referenční objekty společenské bezpečnosti

- Kmeny, klany, národy, menšiny, civilizace, náboženské systémy, rasy
- Někdy splývají se státem či státy, obvykle ovšem nikoli

Hlavní okolnosti společenské bezpečnosti na globální úrovni

1. Kruh chudoby v zemích Jihu, migrace, s chudobou spojené choroby šířené migrací a s masovou migrací související organizovaný i neorganizovaný zločin
2. Střet civilizací, především pak dialektika westernizace – tendence ke kulturní homogenizaci versus obranné reakce na tento trend; *druhou stranou téže mince ovšem může být odmítavá reakce na pokusy o multikulturalismus spojený s potlačováním vlastní identity ve jménu rovnosti kultur*

Politický sektor neboli politická bezpečnost

- Založena na organizační stabilitě společenského řádu(-ů); jádrem je ohrožení suverenity státu
- Patří sem všechny nevojenské hrozby státní suverenitě – konkrétně především dva okruhy:
 1. analogické nevojenské hrozby, kterým jsou vystaveny jiné politické jednotky než státy
 2. kromě státní úrovně se dá hovořit i o referenčních objektech v podobě mezinárodního společenství a mezinárodního práva
- Politické hrozby směřují vůči:
 - vnitřní legitimitě politické jednotky, již utvářejí politické ideologie a další ideje a témata, jejichž prostřednictvím se stát definuje,
 - vnějšímu uznání státu (vnější suverenitě)

Aktéři a referenční objekty politické bezpečnosti

Referenční objekty

- Státy – nemíchat s vládami, neboť to není totéž
- State-like politické organizace: kvazisuperstáty jako EU, transnacionální hnutí typu katolické církve v historii, některé samostatně organizované společenské organizace bez vlastní státnosti, ale s politickými institucemi s donucovací schopností

Aktéři

- V případě států obvykle vlády – v silných státech výhradně, ve slabých méně výhradně, což souvisí s řadou interních hrozeb
- V ostatních případech mohou být aktéry různé instituce typu Evropské komise v rámci EU apod.
- Mezinárodní instituce – NATO, OSN, ASEAN, EU – vždy však sporné

Typické hrozby z hlediska politické bezpečnosti

- Mezinárodní hrozby (slabým) státům na základě jejich vnitřního štěpení stát / národ
 - Maďarsko versus Rumunsko, Rusko a Ukrajina, Somálsko a jeho sousedé, Kurdové v Iráku a Turecku, Belgie, UK, Španělsko, takřka celá Afrika...
- Mezinárodní hrozby (slabým) státům pramenící z politicko-ideologických záležitostí
 - KLDR a Jižní Korea, USA versus Kuba,
- Neúmyslné hrozby ze strany ostatních jednotek vůči státům zranitelným na základě štěpení stát / národ
 - Estonsko a estonští Rusové, Chorvatsko versus Srbsko – teritorialita versus etnicita
- Neúmyslné hrozby státům pramenící z politicko-ideologických sporů
 - Indie versus Pákistán, Izrael versus OOP
- Bezpečnostní jednání supranacionálního, regionálního integračního celku a reakce na toto jednání
 - EU versus členové, ideologie panarabismu

Typické hrozby z hlediska politické bezpečnosti

- Systémové, principiální hrozby státům zranitelným na základě štěpení stát / národ
 - Hlavně v historii – Rakousko-Uhersko versus různá obrozenecká a nacionalistická hnutí
- Strukturální (systémové) hrozby (slabým) státům pramenící z politicko-ideologických sporů
 - Apartheid v JAR, asijské země versus univerzalismus Západu, resp. islámské hodnoty versus západní
- Hrozby transnacionálním hnutím, která se mohou opřít o bezvýhradnou loajalitu svých členů
 - Typicky komunismus za studené války
- Hrozby mezinárodnímu společenství, řádu a právu
 - Irácká okupace Kuvajtu, USA versus KLDR v oblasti jaderných zbraní, totéž USA proti Íránu

[vysoká škola]

BEZPEČNOSTNÍ HROZBY A ČESKÁ POLITIKA

Zdroje k tématu

- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol.
Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022.
ISBN 978-80-87125-35-9, str. 100-128 a 139-143

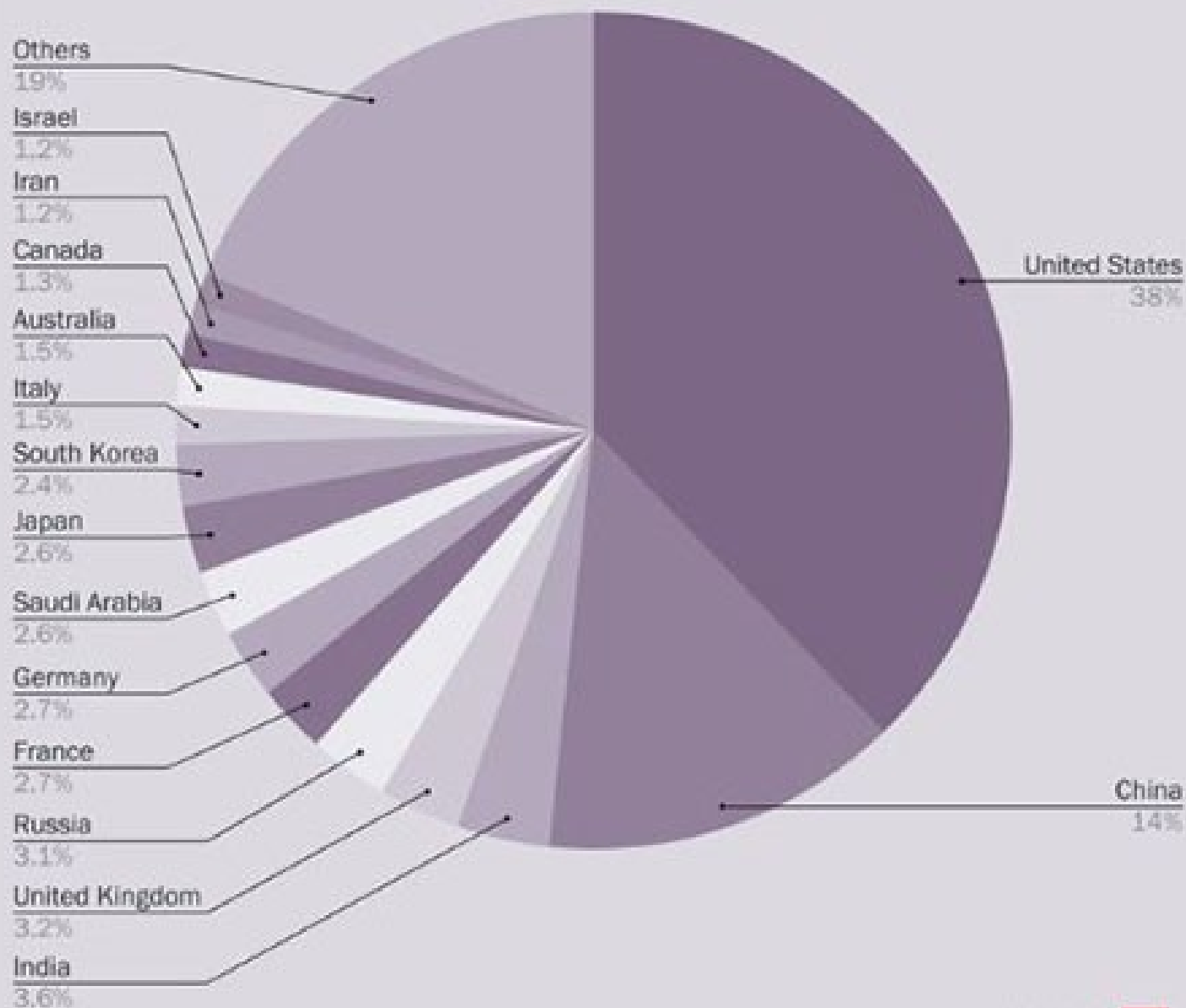
Základní východisko č. 1

- Česká republika se přes všechny problémy těší historicky bezprecedentní míře blahobytu a bezpečnosti
- ČR leží v srdci Evropy obklopena spojenci a partnery, je plně integrována do NATO, EU, OBSE a do dalších mezinárodních organizací
- ČR je součástí pětiny nejvýkonnějších ekonomik světa v přepočtu HDP na hlavu a dle Indexu lidského rozvoje (HDI) zaujímá místo ve třetí desítce ze skoro 200 zemí a dle Světového indexu míru (GPI) je 8. nejbezpečnější zemí na světě

Základní východisko č. 2

- Globální bezpečnostní prostředí se zhoršuje a ČR je jeho nedílnou a velmi ovlivňovanou zemí
- Toto ještě více platí po únoru 2022, kdy Rusko napadlo Ukrajinu
- Základní body:
 - Zhoršující se vztahy mezi velmocemi
 - Agresivní politika Ruska
 - Státní i nestátní aktéři z Blízkého a Středního východu
 - dále Írán, KLDR a Čína
 - Nárůst výdajů na zbrojení a navyšování vojenských kapacit

THE SHARE OF WORLD MILITARY EXPENDITURE OF THE 15 COUNTRIES WITH THE HIGHEST SPENDING IN 2021

- proces šíření zbraní, případně vojenského vybavení nebo strategických materiálů pro vojenské využití
- tři kategorie:
 - proliferace ručních palných a lehkých zbraní
 - proliferace těžkých zbraní
 - proliferace zbraní hromadného ničení

Mezinárodní migrace

- Odvěký proces, jehož význam neustále narůstá
- Navzdory tomu není jasně definována z hlediska příčin ani času
- Push a pull faktory - <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/122/pdf>

Push	Pull
Válka, konflikt, násilí, kriminalita	Mír, bezpeční a stabilita
Populační exploze a generačně nevyvážený demografický vývoj	Perspektiva vyššího fin. příjmu a zajištění vyššího živ. standardu
Chudoba, nezaměstnanost	Uplatnění na trhu práce
Nízká životní úroveň (soc., zdr., vzd.)	Získání kvalitního vzdělání
Politická nestabilita, zhroucení státu, korupce	Přístup ke zdravotní péči
Pronásledování z rasových, náboženských, národnostních aj. důvodů	Dodržování lidských práv a svobod
Vyčerpání nebo zmenšující se možnosti tradiční obživy	Právní stát, dobrá správa
Živelní katastrofy či průmyslové havárie	Atraktivní životní styl
Následky změn ŽP (zejména pitná voda...)	Podpora ze strany již přesídlených migrantů
	Snaha o sloučení rodiny

- Obecný celosvětový nárůst počtu obyvatelstva – aktuálně 7,7 mld, do poloviny století zřejmě o další 2 mld více!
 - Subsaharská Afrika – v roce 2019 1,066, odhad 2050 2,118 mld
 - Východní a JV Asie – 1,335 – 2,496
 - Střední a jižní Asie – 1,991 – 2,496
 - Nejméně rozvinuté země – 1,033 – 1,877
 - Evropa a Sev. Amerika – 1,114 – 1,136
- Koncentrace v urbanizovaných oblastech – růst počtu mnohamiliónových megapolí
- Více než polovina světové populace ve městech, v Evropě a jiných vyspělých regionech dokonce více než 90 %

Bezpečnostní strategie 2023

- https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Bezpecnostni_strategie_2023.pdf

[vysoká škola]

POLITICKÝ EXTREMISMUS A MILITANTNÍ DEMOKRACIE

- MALKOPOULOU, Anthoula and Alexander S. KISHNER (eds.). Militant Democracy and Its Critics. Edinburgh: Edinburgh University Press. 2019. ISBN: 978-1-4744-4560-3, str. 13-32, 38-51, 72-111 a 187-206
- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 11-28

- Extremismus

- základ ve slově „extrém“ – lat. nejvzdálenější, nejkrajnější
- v politologickém smyslu nejvzdálenější od středu
- jakákoli ideologie nebo aktivita, která směřuje proti stávajícímu politickému systému jako takovému a klade si za cíl jeho likvidaci a jeho následné nahrazení vlastní alternativou – taková alternativa je obvykle považována za nedemokratickou, diktátorskou a porušující lidská práva jako rovnost před zákon
- dělení na politický, náboženský, ekologický a národnostní

- Radikalismus

- původ ve slově „radix“ – lat. kořen
- jednání či řešení, které „jde ke kořenu“
- rozhodně nejde o ekvivalent extremismu
- význam se navíc mění – v 18. a 19. stol. bylo za radikální považováno reformní hnutí, dnes hnutí požadující větší změnu, nikoli však úplnou změnu systému

- Oba pojmy se užívají v analýze, ve studiu, ale i v samotné politice, kde se jimi označují soupeři, kteří se tím delegitimizují – na místě je proto opatrnost

Extremismus v teorii a praxi

- 60.-70. léta – popularizace – zahrnutí komunismu i fašismu a výzkum jejich společných i rozdílných rysů
- odlišný postoj části akademických kruhů, často sympatizujících s levicí, včetně komunistů
- střežový pojem pro všechny ideologie, které vystupují proti stávajícímu politickému systému
- v rámci policejní práce je propojován s užíváním násilí

- definice ministerstva vnitra ČR: vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:
 - úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
 - svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
 - nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
 - svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
 - volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
 - ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
 - svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).

Existuje určitý rozpor mezi definicí bezpečnostních složek a pohledem sociálních věd

- první vychází z definice Spolkového ústavního soudu v Karlsruhe postavené na vztahu k ústavě, resp. demokracii – jakékoli uskupení nepřátelské demokracii a ústavě je tak považováno za extremistické a za jeho konečný cíl je považováno nastolení nedemokratického režimu či diktatury
- sociální vědy takové pojetí nemohou plně akceptovat, protože negativní vztah k ústavě a v posledku ani k demokracii, kterou konkrétní ústavní systém vymezuje a chrání, nemůže a priori považovat za extremistický; pro sociální vědy extremismus neoznačuje žádnou pevně danou politickou ideologii nebo doktrínu
- extremismus je dynamický jev – viz pohled na liberály v době monarchií apod.
- extremisté se navíc označení za extremisty brání, na rozdíl třeba od označení komunisté, případně i fašisté, nacionalisté
- politologie tedy často operuje spíše s pojmem „antisystémovosti“ – tedy vystupování proti systému jako celku, myšleno nejčastěji liberální demokracii, což je však samo o sobě rovněž kontroverzní
- někteří sociální vědci pak dávají přednost konkrétnějšímu označení – např. neonacismus, rasismus, terorismus, fundamentalismus

Levicový versus pravicový extremismus

- Ještě vágnější pojmy než samotný extremismus a radikalismus
- Souvisí s definicí levice a pravice a existencí levo-pravé osy – ani ty ale nejsou bezvýhradně přijímány
- Někdy se využívá pojmů ultralevice a ultrapravice, ale ty nejsou o nic více jasnější, spíše naopak

Militantní demokracie

- neexistuje akademická shoda na samotném pojmu
- konceptualizace je často úzce propojena s aplikací v právní a politické praxi
- v zásadě jde o specifické formy ochrany demokracie omezováním práv jejích netolerantních nepřátel s cílem zabránit závažnému poškození demokratického režimu
- faktické kořeny v antickém Řecku (legislativa proti tyránii, pronásledování Sókrata)
- debaty o ochraně demokracie následně ustoupily do pozadí debatám o ochranu státu a společnosti
- nový impulz až s rozvojem teorie demokracie v 18. a 19. stol. (Montesquieu, Mill, Voltair)

Militantní demokracie - základy

- Debaty mezi liberální a militantní demokracií o bonapartismu
- Ale hlavně meziválečné období – 30. léta – doba, kdy se ukázala zranitelnost demokracie a brutální odhodlanost jejích nepřátel
- Karl Loewenstein – Militantní demokracie a základní práva (1937)
 - ochrana proti fašismu/nacismu a komunismu – studium konkrétních legislativních a jiných opatření – Československo jako vzor
 - oponuje názoru Carla Schmitta, který ospravedlňoval legalitu nástupu nacismu
 - i po válce byla jádrem německá debata – ochrana proti návratu nacismu
- Další impuls – boj proti terorismu po 11. září
- A ještě později boj proti dezinformacím

Militantní demokracie - vysvětlení

- Synonyma v češtině: „bojují demokracie“, „bojovná demokracie“, „bránící se demokracie“
- V němčině: streitbare nebo wehrhafte Demokratie
- V angličtině: defending democracy
- V pojetí Mareše a Výborného je militantní demokracie
 - „taková demokracie, která vystupuje ofenzivně pomocí právních, mocenských a diskurzivních nástrojů proti svým ideovým nepřítelům uvnitř systému, a to ještě předtím, že tito nepřítelé iniciují naplnění hlavních hrozeb, které z jejich existence vyplývají, především závažného narušení stability režimu nebo jeho zničení“
 - nepřítelé jsou vystaveni represi, která je výsledkem demokratického politického procesu a nezasahuje nepřiměřeně do základní lidských práv
 - není pouze obranná, ale vyhledává střet s extremisty

Formy ochrany demokracie

- Militantní demokracie – nekompromisní boj proti vyzyvatelům na úkor potlačení základních demokratických a liberálních práv – např. Izrael
- Bránící se demokracie – flexibilní právní hranice připravené k přiměřené reakci v případě ohrožení – např. poválečná SRN
- Imunizující demokracie – minimální intervence státu do sociální sféry a zohlednění nejen hrozeb, ale i potenciálních škod vyvolaných opatřeními – např. současná SRN

Nástroje militantní demokracie

- Obecné rozdělení:
 - Právní: ústavní, trestní, správní, pracovní, resp. mezinárodní a evropské
 - Neprávní: diskurzivní postupy, demokratické a protiextremistické vzdělávání, metody ústavního a volebního inženýrství, systematická kritika a odsuzování extremismu, odmítání spolupráce s nimi, politické sítě postupující proti extremismu
- Pedazhur – rozdělení na militantní a imunizační cestu, které se liší v právní a soudní kontrole, kontrole administrativou a zpravodajskými službami, kontrole vzdělávání i sociální kontrole
- Capoccia – rozlišuje represivní a akomodační povahu opatření

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Strategie byrokraticko-institucionální mašinerie (dlouhodobé represivní)

Defenzivní	Oblast zaměření hrozby	Cíl
Legislativa proti neloajalitě státních úředníků	Podkopávání loajality byrokracie	Zajistit loajalitu byrokracie
Legislativa proti pobuřování a nepřátelství v ozbrojených silách	Podkopávání loajality sektorů ozbrojených sil	Zajistit loajalitu ozbrojených sil
Lustrační politiky	Nedemokratičtí členové byrokracie podporující antidemokr. pol. projekty	Zajištění loajality byrokratických struktur po tranzici
„Retroaktivní soudy“	Vlivní aktéři podporující antidemokratické pol. projekty	Trestat pachatele porušování lidských práv předchozím režimem
Komise pravdy	Mizící paměť na zločiny v minulosti, konflikt mezi frakcemi	Potvrzení odpovědnosti členů předchozích režimů za zločiny minulosti

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Aktivity pomáhající demokracii (dlouhodobé akomodační)

Sektor	Sektorový cíl	Typ pomoci
Volební proces	Svobodné a spravedlivé volby Silné politické strany na celostátní úrovni	Zajistit loajalitu byrokracie
Státní instituce	Demokratická ústava Nezávislé a výkonné soudnictví, dobře fungující byrokracie Kompetentní represivní legislativa Odpovědná lokální vláda Prodemokratické ozbrojené síly	Ústavní asistence Pomoc při vládě práva Posilování legislativy Rozvoj lokální vlády Civilně-vojenské vztahy
Občanská společnost	Aktivní obrana občanské společnosti Politicky informovaní občané Silná nezávislá média Silné nezávislé odbory	Vytváření nevládních organ. Občanské vzdělávání Posilování médií Budování odborů

Svazky protiextremistické legislativy (krátkodobé represivní)

Cíl legislativy	Specifický výsek speciální legislativy	Hlavní cíl
Stav ohrožení či nouzový stav	Zákonné a ústavní regulace pro nouzový stav Legislativa pro vlastizradu a protistátní aktivity	Zajištění důležité způsobilosti státu reagovat na výzvy
Zákaz stran	L. na potlačení nebo pozastavení stran. aktivit L. na potlačení nebo pozastavení pol. sdružení	Eliminace „nepřátelských“ stran a sdružení z pol. scény
Anti-propaganda	L. na ochranu dem. institucí L. na ochranu osobní cti L. proti glorifikaci pol. zločinů L. proti nepravdivým zprávám L. omezující svobodu tisku L. proti infiltraci zahraniční propagandy	Omezení možnosti vysílat delegitimizující poselství elektorátu
Anti-extremistické formy jednání	L. proti stranickým uniformám a symbolům L. proti stranickým milicím L. proti vojenskému výcviku členů soukrom. sdr. L. proti nošení zbraní L. omezující svobodu sdružování L. proti veřejných demonstracím	Udržet veřejný pořádek

Strategie proti extremismu podle Capoccii

Inkorporační strategie (krátkodobé inkorporativní)

Obranné strategie	Oblast zaměření hrozby	Cíl
Apely na veřejnost	Volební a rekrutující výzvy extremistů	Přesvědčit extremistické členstvo a potenciální příznivce, aby podporovali prosystémové aktéry
Jednání s extremisty	Vnitřní soudržnost extremistické elity	Přesvědčit extremistické elity k podpoře systému Získat čas pro stanovení dalších strategií
Vytváření ad hoc organizací	Rekrutující kapacita extremistických skupin	Zamezit zdrojům rekrutování Redukovat potenciální podporovatele extremistických aktérů

Možné formy omezení stranických aktivit militantní demokracií

- Odmítnutí registrace politické strany
- Dočasný zákaz stranických aktivit
- Diskvalifikace volební kandidátní listiny
- Represe vůči straně za určité programové body (pokuty...)
- Vyloučení strany ze státního financování
- Trestní represe vůči individuálním členům za jejich činy – zvláště projevy – se vztahem k činnosti strany
- Trestní represe vůči členům strany za jejich členství nebo pozice ve straně
- Anulování volebního výsledku po vítězství anebo jiném úspěchu politické strany
- Zákaz strany

Shrnutí omezení legislativními nástroji

- Omezení svobody projevu pro extremistické ideje
- Omezení sdružovacího práva pro extremisty
- Omezení shromažďovacího práva pro extremisty
- Omezení působení extremistů ve veřejné správě (a ozbrojených složek, justice a veřejného školství apod.)
- Omezení práva na soukromí pro extremisty a extremistické subjekty a jejich veřejná identifikace ze strany státu (sledování, seznamy...)
- Zpřísnění trestů za násilné trestné činy, pokud jsou motivovány předsudky či nenávistí ke skupinám specificky ochraňovaným demokratickým režimem

...rozšíření pro transformační režimy a země s nedemokratickou tradicí, resp. zhroucených režimech

- Lustrační legislativa ve vztahům k exponentům předchozích režimů
- Legislativní úprava institucí historické paměti
- Právo na odpor proti extremistům realizované nestátními prodemokratickými aktéry (ještě před úplným zhroucením)

[vysoká škola]

MILITANTNÍ DEMOKRACIE V ČESKU

- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. Militantní demokracie ve střední Evropě. Brno: CDK, 2014. 978-80-7325-326-4, str. 93-120
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233

Tradice a základní hodnoty ochrany demokracie

- První republika
 - zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran – použit na NSDAP
 - Někteří autoři dávají ČSR za příklad militantní demokracie (MD)
- Po listopadu 1989
 - Zkušenosti totalitních režimů, zejména komunismu, posloužily jako východisko pro vytvoření jednoho z nejryzejších příkladů MD v regionu
 - Vložení do preambulí a těla základní ústavních dokumentů – Ústavy a Listiny
 - Dále rozpracovávají konkrétní zákony – zákon o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu / zákon o době nesvobody
 - Judikatura Ústavního soudu – obranné pojetí české demokracie

- Státní orgány
- Nevládní neziskové organizace
- Univerzitní vědecká pracoviště

- Vláda
- Ministerstvo vnitra – odbor bezpečnostní politiky; meziresortní komise; mezinárodní pracovní skupiny
- Policie ČR – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu – Odbor terorismu a extremismu; spolupracuje s územními odbory policie
- BIS a Úřad pro zahraniční styky a informace, resp. Vojenské zpravodajství
- Státní zastupitelství a soudy – nemají speciální útvary; specifické postavení Ústavního soudu
- Prezidenti Klaus a Zeman – výjimkou je prvotní záměr Klausovy amnestie
- V zásadě shoda politické reprezentace – v poslední době se však mění

- Nemalé množství různě zaměřených organizací – od monitoringu extremistické scény přes vzdělávání a osvětu až po pomoc obětem
- Častá kritika stávajícího boj – někdy velmi subjektivní
- Většina organizací je zaměřena proti pravicového extremismu, proti levicovému jsou spíše jednotlivci
- Existoval debatní stůl pod záštitou MV – „Task force C“

- Katedra politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně
 - obor Bezpečnostní a strategická studia
 - časopis Rexter (společně s Centrem pro bezpečnostní a strategická studia)
- Policejní akademie – katedra bezpečnostních studií
- jednotlivci na UJEP, ZČU, VŠE, CEVRO Institutu

- Možnost limitovat potvrdila jak soudní judikatura (zejména ÚS), tak i odborné publikace
- Až donedávna prakticky nedocházelo ke zpochybňování, nyní je celá věc nově diskutována v rámci debaty o fake news, dezinformačních kampaních, hybridních hrozbách apod.
- Základ svobody projevu tvoří čl. 17 Listiny, pro restrikci je klíčový čtvrtý odstavec, upravující podmínky omezení
 - *„Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“*

- Trestní zákoník

- TČ narušující soužití lidí, spadají pod TČ proti pořádku
- tzv. verbální TČ, tj. postačí slovní či písemný projev, který nemusí být doprovázen dalšími škodlivými formami chování; dochází u nich k přímému postihu svobody projevu
- Typickým znakem je i nemateriální újma oběti
- Klíčové TČ:
 - násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci – postihuje hrozbu násilím, nikoli samotné násilí
 - hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (vztahuje se na jakoukoli jinou skupinu osob – politické přesvědčení, vyznání, sexuální orientace...)
 - podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod.

- Trestní zákoník

- TČ proti lidskosti

- mohou být aplikovány jen při pádu demokracie: genocidium, útok proti lidskosti, apartheid,
 - TČ založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka – Národní odpor (2007), White Justice, Hammerskins, White Power Music, Impérium, Hlas Krve, Buldok
 - TČ projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka
 - TČ popírání, zpochybňování a ospravedlňování genocidia – na roveň staví nacismus a komunismus

- TČ proti míru a válečné trestné činy

- Na rozdíl od jiných zemí české trestní právo neobsahuje žádné pro obranu demokracie specifické tresty využitelné při postihu FO, např. alternativních trestů; specifickou úpravu umožňuje jen zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

- Vychází z čl. 20 Listiny
- Podrobnosti stanovuje zákon o sdružování občanů a zákon o sdružování občanů v politických stranách a hnutích, které také stanoví okolnosti, za nichž je možné toto právo omezit
 - Preventivní zásahy zabraňující vzniku nedemokratických sdružení - odmítnutí registrace sdružení nebo strany či hnutí (u nich navíc vyžaduje i demokratické základy, tj. např. stanovy apod.)
 - Rozpuštění sdružení či stran – o rozpuštění strany rozhoduje na návrh vlády Nejvyšší správní soud (viz Dělnická strana 2009/2010)

- Vychází z čl. 19 Listiny – důraz na pokojnost
 - odst. 2 podmínky pro omezení: *„Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.“*
- Na to navazuje zákon o právu shromažďovacím z roku 1990
- Judikatura
- Zákaz shromáždění je možný, ale zcela ojedinělý
- Rozpouštění přímo na místě je častější – zástupce úřadu nebo velící policista
- Plošný zákaz maskování

- Velký lustrační zákon (1992) – vyjmenování funkcí podléhajících lustracím a negativně vymezené předpoklady pro výkon dotčené funkce – osvědčení MV
- Malý lustrační zákon (taktéž 1992) – předpoklady pro výkon fcí v Policii ČR a Sboru nápravné výchovy (Vězeňské službě)
- Rozhodnutí ÚS, který lustrační zákony „podržel“
- Důležitá ustanovení převzal i zákon o vojácích z povolání (1999)

Trestní postih nenávistně motivované násilné kriminality

- Diskutuje se, stále není legislativně upraven
- České trestní právo nabízí více možností – přitěžující okolnost, otázka viny a přísnější potrestání, hate crime

[vysoká škola]

ČESKÁ MIGRAČNÍ A AZYLOVÁ POLITIKA

- LORENZ, Astrid a Hana FORMÁNKOVÁ (eds.). Politický systém Česka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. ISBN 978-80-7325-483-4, str. 195-215
- KARAFFA, Vladimír, Martin HRINKO, Jaromír ZŮNA a kol. Vybrané kapitoly o bezpečnosti. Praha: CEVRO Institut, 2022. ISBN 978-80-87125-35-9, str. 217-233
- Statistiky a dokumenty:
 - Statistiky o migraci a azylu (MVČR – Odbor azylové a migrační politiky).
 - Migrační strategie ČR 2021+
 - Data o počtu cizinců a jejich podílu na české populaci (www.czso.cz).
 - Data z Eurostatu o migraci a azylu (Eurostat – Migration and Asylum)

Základní faktory migrace

- push faktory – jsou schopny přimět lidi, aby se odstěhovali z jejich současného místa pobytu jinam
- pull faktory – vedou obyvatele k přestěhování na nové místo

Push faktory

- nedostatek pracovních míst a nízké mzdy,
- špatná zdravotní péče,
- diskriminace,
- znečištění životního prostředí,
- špatné podmínky bydlení,
- válka,
- přírodní katastrofy,
- hladomor,
- sucho,
- nedostatek politické a náboženské svobody

Pull faktory

- pracovní příležitosti,
- lepší životní podmínky,
- politická a náboženská svoboda,
- vzdělání,
- příznivé podnebí,
- bezpečnostní důvody,
- rodinné vazby

Základní východiska české migrační a azylové politiky

- Členství v EU: Česká republika je součástí společné evropské azylové a migrační politiky, která zahrnuje ochranu vnějších hranic, pravidla pro přijímání žadatelů o azyl a systém přerozdělování uprchlíků.
- Mezinárodní závazky: Česká republika je signatářem Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků (1951) a Protokolu z roku 1967. Tyto dokumenty stanovují povinnost chránit uprchlíky prchající před pronásledováním.
- Bezpečnostní zájmy: Prioritou české politiky je kontrola migrace s důrazem na bezpečnost, prevenci nelegální migrace a ochranu státních hranic.
- Ekonomické potřeby: Česká republika se zaměřuje na řízenou ekonomickou migraci v reakci na nedostatek pracovníků v některých odvětvích, přičemž preferuje migraci z kulturně blízkých zemí (např. Ukrajiny).

- Migrační strategie ČR 2021+: Dokument stanovuje hlavní cíle v oblasti legální a nelegální migrace, integrace migrantů a návratové politiky.
- Zákon o pobytu cizinců (č. 326/1999 Sb.): Reguluje vstup, pobyt a vyhoštění cizinců na území ČR.
- Azylový zákon (č. 325/1999 Sb.): Upravuje postup pro udělování mezinárodní ochrany.
- Společný evropský azylový systém (CEAS): Soubor pravidel na úrovni EU zahrnující Dublinské nařízení, směrnice o podmínkách přijetí žadatelů o azyl a další dokumenty.

- Rozlišení mezi legální a nelegální migrací: Podpora legální migrace (např. pracovníci, studenti) a prevence nelegální migrace.
- Bezpečnostní opatření: Kontrola hranic a prevence zneužívání azylového systému.
- Integrovaná politika: Zaměřuje se na podporu legálně pobývajících cizinců, zejména pokud jde o jazykové vzdělávání, zaměstnání a sociální začlenění.
- Solidarita v EU: ČR odmítá povinné kvóty na přerozdělování uprchlíků, ale podporuje jiné formy pomoci, např. finanční nebo technickou.

- Počet žadatelů o azyl: ČR patří mezi země s nižším počtem žadatelů o azyl ve srovnání s ostatními státy EU. V roce 2023 šlo o několik stovek žadatelů ročně.
- Pracovní migrace: Česká republika přijímá tisíce pracovníků ročně, především z Ukrajiny, Vietnamu a dalších zemí. Projekty jako Režim Ukrajina zjednodušují proces zaměstnávání.
- Reakce na krize: V době ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022 přijala ČR přes 500 000 uprchlíků, většinou žen a dětí, kterým byla poskytnuta dočasná ochrana.
- Nelegální migrace: Počet zadržených nelegálních migrantů je relativně nízký díky kontrolám hranic a geografické poloze ČR.
- Integrace: I přes úspěchy v přijímání migrantů zůstává výzvou dlouhodobá integrace, zejména ve vztahu ke kulturním rozdílům a jazykovým bariérám.

- Počet žadatelů o azyl: ČR patří mezi země s nižším počtem žadatelů o azyl ve srovnání s ostatními státy EU. V roce 2023 šlo o několik stovek žadatelů ročně.
- Pracovní migrace: Česká republika přijímá tisíce pracovníků ročně, především z Ukrajiny, Vietnamu a dalších zemí. Projekty jako Režim Ukrajina zjednodušují proces zaměstnávání.
- Reakce na krize: V době ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022 přijala ČR přes 500 000 uprchlíků, většinou žen a dětí, kterým byla poskytnuta dočasná ochrana.
- Nelegální migrace: Počet zadržených nelegálních migrantů je relativně nízký díky kontrolám hranic a geografické poloze ČR.
- Integrace: I přes úspěchy v přijímání migrantů zůstává výzvou dlouhodobá integrace, zejména ve vztahu ke kulturním rozdílům a jazykovým bariérám.

Cizinci s legálním pobytem (2023):

- Ekonomická migrace:
 - Přibližně 1 milion cizinců žije na území ČR, což představuje asi 10 % populace. Nejpočetnější skupiny:
 - Ukrajinci: cca 400 000 osob.
 - Slováci: cca 120 000 osob.
 - Vietnamci: cca 60 000 osob.
- Ekonomická migrace (2022)
 - přibližně 100 000 pracovních víz, většinou pro občany Ukrajiny, Indie, Mongolska a Filipín

- Žádosti o azyl:
 - 2023: Podáno cca 2 500 žádostí o azyl.
 - Nejčastější žadatelé: Ukrajinci, Syřané, Gruzínci a Afghánci.
- Udělena mezinárodní ochrana (2022):
 - Azyl získalo 55 osob.
 - Doplnková ochrana byla udělena 1.200 osobám, především ukrajinským uprchlíkům.

2022–2023

- Dočasná ochrana: ČR poskytla dočasnou ochranu více než 500 000 Ukrajincům, zejména ženám a dětem.
- Integrace: Byly přijaty desítky tisíc ukrajinských dětí do škol a poskytnuty statisíce pracovních povolení.

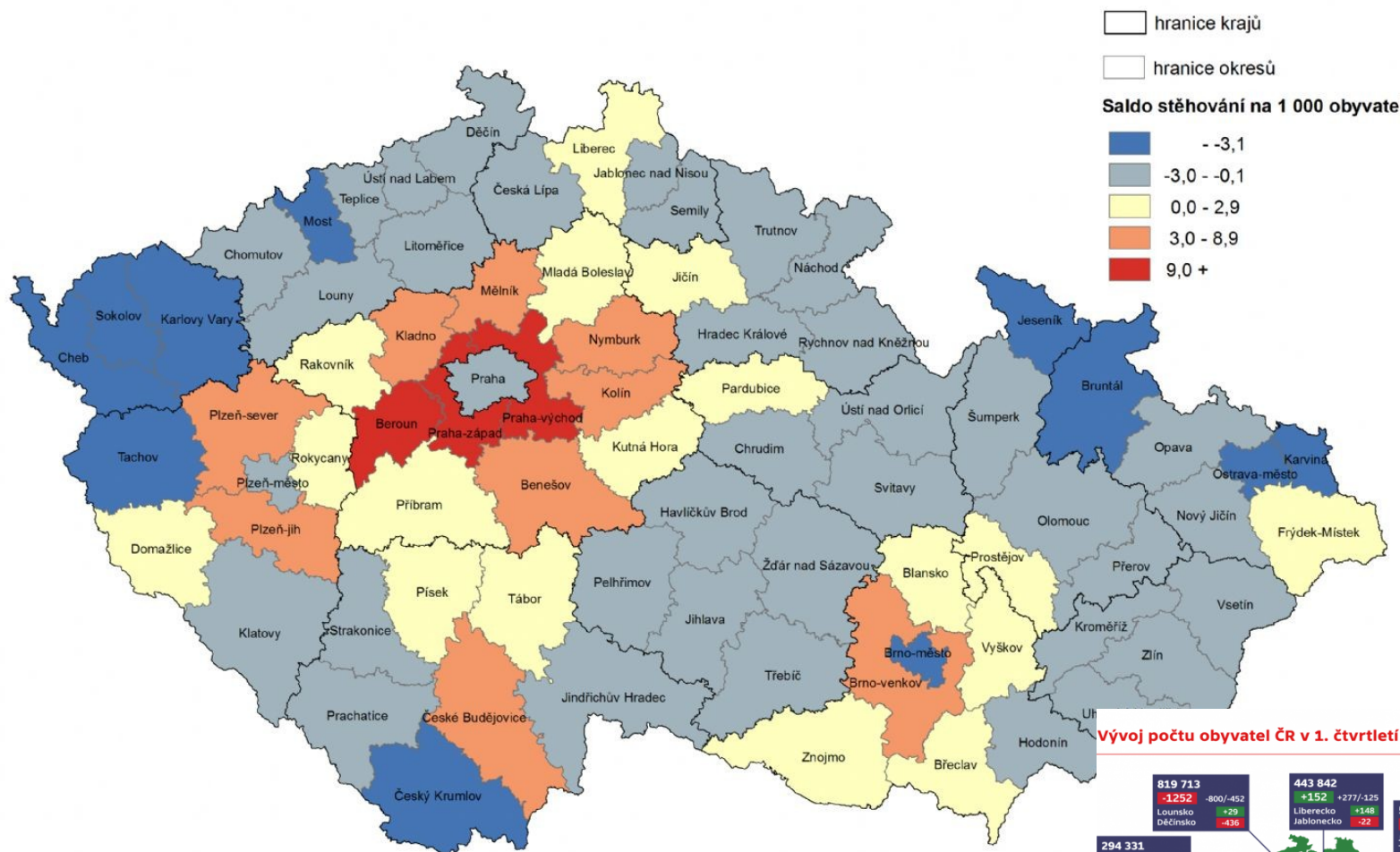
- 2023: Zadrženo cca 15.000 nelegálních migrantů na území ČR.
- Nejčastější země původu: Sýrie, Turecko a Afghánistán.
- Mnozí zadrženi pouze tranzitovali přes ČR do jiných zemí EU.

rok	počet cizinců	podíl na popu- laci	největší skupiny (původ)	žádosti o azyl	udělena mez. ochrana	největší skupiny (původ)	dočasná ochr. pro ukraj. uprch.	počet neleg. zadrže- ných	země původu	prac. povol.	země původu
2010	424000	4,00%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	833	142	Ukrajina, Bělorusko, Rusko		4400	Ukrajina, Vietnam, Rusko	54000	Ukrajina, Vietnam, Slovensko
2015	465000	4,40%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	1525	71	Sýrie, Ukrajina, Irák		8500	Sýrie, Afgistán, Irák	76000	Ukrajina, Vietnam, Mongolsko
2018	566000	5,30%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	1700	150	Ukrajina, Vietnam, Arménie		5100	Ukrajina, Vietnam, Afgistán, Irák	111000	Ukrajine, Indie, Mongolsko
2020	634000	6,00%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	1115	146	Ukrajina, Bělorusko, Afgistán		3300	Ukrajina, Gruzie, Sýrie	107000	Ukrajina, Filipíny, Indie
2022	907000	8,50%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	2442	1255	Ukrajina, Afgistán, Sýrie	462000	11000	Sýrie, Turecko, Afgistán	150000	Ukrajina, Mongolsko, Filipíny
2023	1000000	10%	Ukrajinci, Slováci, Vietnamci	2500	1200	Ukrajina, Sýrie, Gruzie	500000	15000	Sýrie, Turecko, Afgistán	170000	Ukrajina, Filipíny, Indie

- Řešení nedostatku pracovních sil při zachování bezpečnostních opatření.
- Adaptace na nové migrační trendy (např. klimatická migrace).
- Podpora integrace dlouhodobě pobývajících cizinců, zejména v oblasti vzdělávání a bydlení.
- Veřejné mínění a migrační a azylová politika / MAP a politické strany

Saldo stěhování podle okresů v letech 2005–2017 (na 1 000 obyvatel k 1. 7.)

Vývoj počtu obyvatel ČR v 1. čtvrtletí 2020

www.ct24.cz